

Ukiuktaqtumi Aulaviitlu, Nipnitlu

MALIGAKHAINNIK HANNIHIMAYUNNIK MUNARIYUT TARIUNGMIUTANIK UKIUKTAQTUMI

TUKTUUYAQTUUMI NORTHWEST TERRITORIESMI

Natalie Carter
Jackie Dawson
Colleen Parker
Julia Cary
Holly Gordon
Zuzanna Kochanowicz
Melissa Weber
2018

ILITARIMAYAUYUT

Titiraqtut quyagiyumayait Tuktuuyaqtuup Anguniaqtiiit Katimayiit, Tuktuuyaqtuup Community Corporationkut, Inuvialuit Anguhiliqiyiit; iluayullu uqaqatigiikpaktuni qinihiaplutik ilituriyumayamingnik (titqat hivunnamit malikhugu); Jasper Andreason, Sarah Anderson, Jessie Elias, Jim Elias, Annie Felix, Richard Gruben, Lionel Kikoak, taamnalu Annie Steen. Titiraqtut ilituriyumayaat tuningmat ilihimayaminik Sarah Anderson, huihimayuq hamna havaktautilluni. Qananguqqa Inuvialuktun Ilihaujiyuq nakugiyaublunilu iningniq, uqauhiilu qauymayaillu piuqpiangmata. Titiraqtut nakuaqqutitik ilainnut aittuqtut.

Titraqtit ilitariyumayait ikayuqtut tahapkua, Canadap Tariumik Munahiyut, Canadami Imangik Nauhiutut, Carleton Ilihakvia, Dalhousie Ilihakvia, Nunavutmi Kavamaat. Kivaliqmi Inuit Katimayiit, Nunavutmi Ilihakviit, Nunavutmi Nauhiuqtuni Ukiuktaqtumi Tariqliqiyiit, Munariyauyunik Nunallaanik Canadami, Polar Knowledge Canadami, Qikiqtaani Inuit Katimayiit, SmartICE, Akyaqtiit Canadami, Ottawap Nunaliqiviats Ilihakvia, Kavamatigut Ilihimayainnik Tutquumavik, Ottawap Ilihakvia Nunauyakkut, Nayuqtait Ijuhia Nunaplu Ijuhia, Sunshine Coast Ilihakvia.

Titiraqtut quyagiyumayait tahapkua kiinauyakkut ikayuqtut, Arctic Net, Clear Seas, DFOkut, Irving Ship Building Inc., Marine Environment Observation Prediction and Response Network (MEOPAR), Northern Scientific Training Program, Nunavut Arctic College, Nunavut General Monitoring Program (NGMP), Nunavut Research Institute, Oceans North, Pew Charitable Trust, Students For Canada's North, Social Sciences and Humanities Research Council (SSHRC) of Canada, taamnalu World Wildlife Fund Canada.

Ajiliukiit: ESA (puunani); Canadami Tariungmik Munariyut (puunanilu, umiallu tamaita); Nunavut Pulaaqtuutigut (arviup papirua, nannutlu, umingmaklu); Luke Copland (piqaluyak); Destination Nunavut (tuugaalik, qilalugak)

Pittaqaqtut talvanga: www.arcticcorridors.ca

Takuuktakhaat titiqat: Carter, N.A, Dawson, J., Parker, C., Cary, J., Gordon, H., taamnalu Kochanowicz, Z. (2018). Ukiuktaqtumi Aulaviit Nipinitlu: malikpagainnik umiat aulayut Ukiuktaqtumi (Tuktuuyaqtuup Nunataaqviani, NWT nunaani titirahimayuq). Ilihakviani Ottawap.
<http://hdl.handle.net/10393/38037> DOI: 10.20381/RUOR38037

Ilitturiyumaguvit aallanik pitariinnarialik: Dr. Jackie Dawson – jackie.dawson[at]uottawa[dot]ca
unaluunniin Dr. Natalie Carter – ncarte3[at]uottawa[dot]ca

OCEANS
NORTH

Fisheries and Oceans
Canada

Pêches et Océans
Canada

© 1986 Panda symbol WWF-World Wide Fund For Nature (also known as World Wildlife Fund).
® "WWF" is a WWF Registered Trademark.

QULVAHIKTUNI IKHIVAYIIT UQAUHIIT

Umiat aulayut amigaikyuumiyut ukiuktaqtumi akunnani tahamani 1990min 2015mun.¹ Canadap Kavamana havaktuq tahamna, mihingnayuangnittaananani uumayut aulayunit aulaviinni ukiuktaqtumi, pipkarumaplugitlu aulayut atuqublugit aallat apqutit nunallaat nayuqtainni angutivaluinni. Aulavilluahaat mihingnayaungittumik havaktauniaqtuu maligakhat hivunnaptingni aullavalirumapkakhugu taimaa uumayuni qayangnaittumik ukiuktaqtumi. Naunaiyaqtuaqlugit aulaviillu qanuqtullu ittaakhaa immap qaana, havaqatigilugit Inuit ukiuktaqtumi nunahimayuni. Tahamna havaaq hivulliutait Canadap Tariungmik Munahiyut, Aulapkaiyullu Canadami, Takuuktuiyullu Imangmik nunap qaanani.

Ihumagiyakhak tahamna atuqtuq mihingnayuangittaananani umit akyaqttuq inaat naunaihimalugit Inuit ukiutaqtumiittullu, qauymayait hivuliutilugit 1) Ihuinaaqunagit aulaviit, inuuniaqviit, anguniaqviit nunahimayuni tukliulugu 2) qanuqtullu aulavakvikhaat maliguminaqtumik piqaqluni aulaviinni.

Hapkuat katihimayut qauymayainnit uqauhiinit ilauyunit nunayatigut, uqaqatigiiktunillu, apiquutikkullu Tuktuuyaqtuumiut katimaqattaqtunit nunamik qauyimagamik aulavingnik. Takuuktuhimayuklu katitiriyunit ilauyunit.

HAMNA HAVAKHIMAYUQ HAPKUAT PINAHUAQHUGIT...

- Qanuqtut inmanaata imakkunngikkut Inuillu pitquhiit, inituqliitigutlu, uumayullu nayuqtainniklu, apqutigivaktaillu hungiutipkarumaplugit aulavakvhainnink;
- Qauyimapkarumaplugitlu qanuq umiat aulaviita inniangmanata nunallaani Inungnun taamnattauq; taimaaluu
- Qanutriliurutukvhainninklu aulajutikhainnuk uhivaktunut apqutigiyainni umiat.

NANIAYUT HAFFUMA HAVAANIT...

- Imailinniarunaqhiyuq umianit aulayunit Qayangnaittumik Umiat Aulaviani
 - halumairumi ukiuktaqtum imaa, nauttiallu, angutillu taimaaluu Inuillu halumaittumik imangmit, uumayullu takunnayuittut takunnahivaliqpata, uhiyauyt naquhittiahimaittunit, iqakuunitlu, tahamnalu ukhuyuaniklu, ukhuniklu kuviyuqaqqan; taimaaluu
 - angutit pitquhungmingnin aallanguqpata hulilugaarutait (qilalukkut, nannut, tuktut, umingmait, tahapkualu qupanuat);
- Hikuiyangnik qayangnaqtuk Inuit aullaaraanata, tamaalu aktuumaniaqtuq nannuni niriniaqtuni taimaattauq anguniangnikkut ayungnaqhigumi; taimaaluu
- Ayungnaqtukkut ihuittukkut pikpat, ikkalgiktuqaqqat, kuviguqarumiluunniin, Tuktuyaqtuuk halumahijutiqangittuq upalunahuarumi.

NUNAHIMAYUN HAPKUA HAVAKTAKHAIT IMAATUN...

- Umianik aulapkaiyut ilihimapkaiyukhat Anguniaqtut Katimayiinnut hikumik ahiruiyuqaliqqa;
- Umiat nutqaqtukhaugaluat, ahikuuklutiikluunniit angutiqangningmi;
- Havaqatigiiktukhat qanuriliurutikhamingnik maligakhanik tariungmiuttat angutit qaniklittailinikkut;
- Titiraqhimayukhat tamaita Inuit anguyait tahapkunuuna Inuvialuit nunataaqhimayutikkutigut nunalaat anguvaktainnik;
- Piqaqtittiyukhaugaluat upalungaiyautinik-ilihautilugitlu taimaaluu halummahitinik piqaqtukhaugaluat Tuktuyaqtuumi;
- Hannaaihimattiaqtukhat uhililiraanamik, halumaittuniklu kuvihingillutik Tuktuyaqtuum uqquanani talvanilu umiat tulaviani;
- Ilhilutik tulaktaqvikhainnik hannaaihimayukhanik umiat apquaqaqtut amigaikyuumingmata;
- Naniittaakhait umiat aulayut hinaagutlu aulayut ilihimattiaqlugit taimaaluu tamaita umiat kituuyaakhait ilihimapkaklugit katimaqatigiiktunut;
- Angutinik munahiyunik piqaqtukhaugaluat umiani tariungmiutanik tautuktukhamik, qanuqtullu inmamaat nunallaani umiat apquaaraanataangutini;
- Takuuffaaklugulu qanuqtut kanikhimania taimaa Hilaqyuap imaq aulavik mikhaagut, taimaa Inuvialuit nakuunikkut aulatjutikhaanik pihimaqublugu;
- Avalliingaaktaillilugit pulaaqtaqtut pulaaqtuniklu munahiyut tahapkualu umiannuanik aulapkaiyunik tahamaniitkaanata iluviqangniinnilu inituqliqangniinnilu; taimaaluu
- Niiviqpaklutik hanauyayinniklu, mikhuqtainniklu, taimaaluu tautuktitilitiklu hulilukaaktittutiklu pigaanamik pulaaqtunut taimaa kanikhimaqublugin Inuit pitquahiinnik.

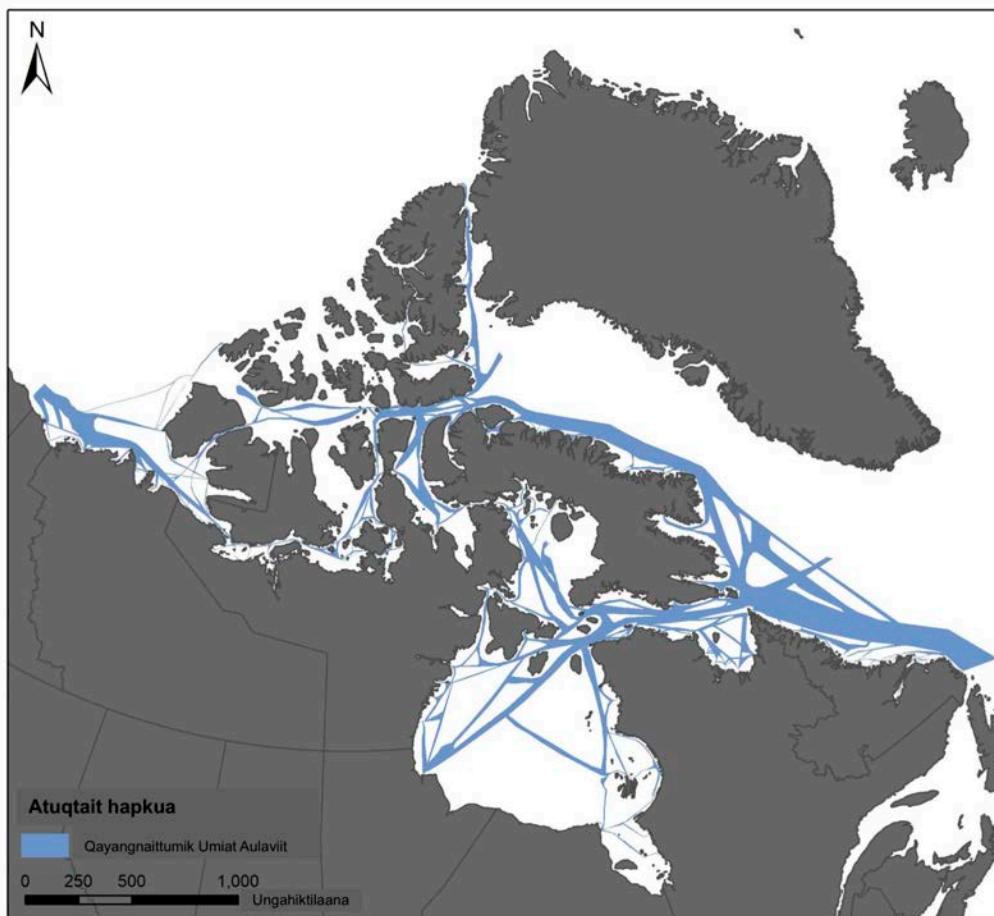

ILIHIMAYAUYUN

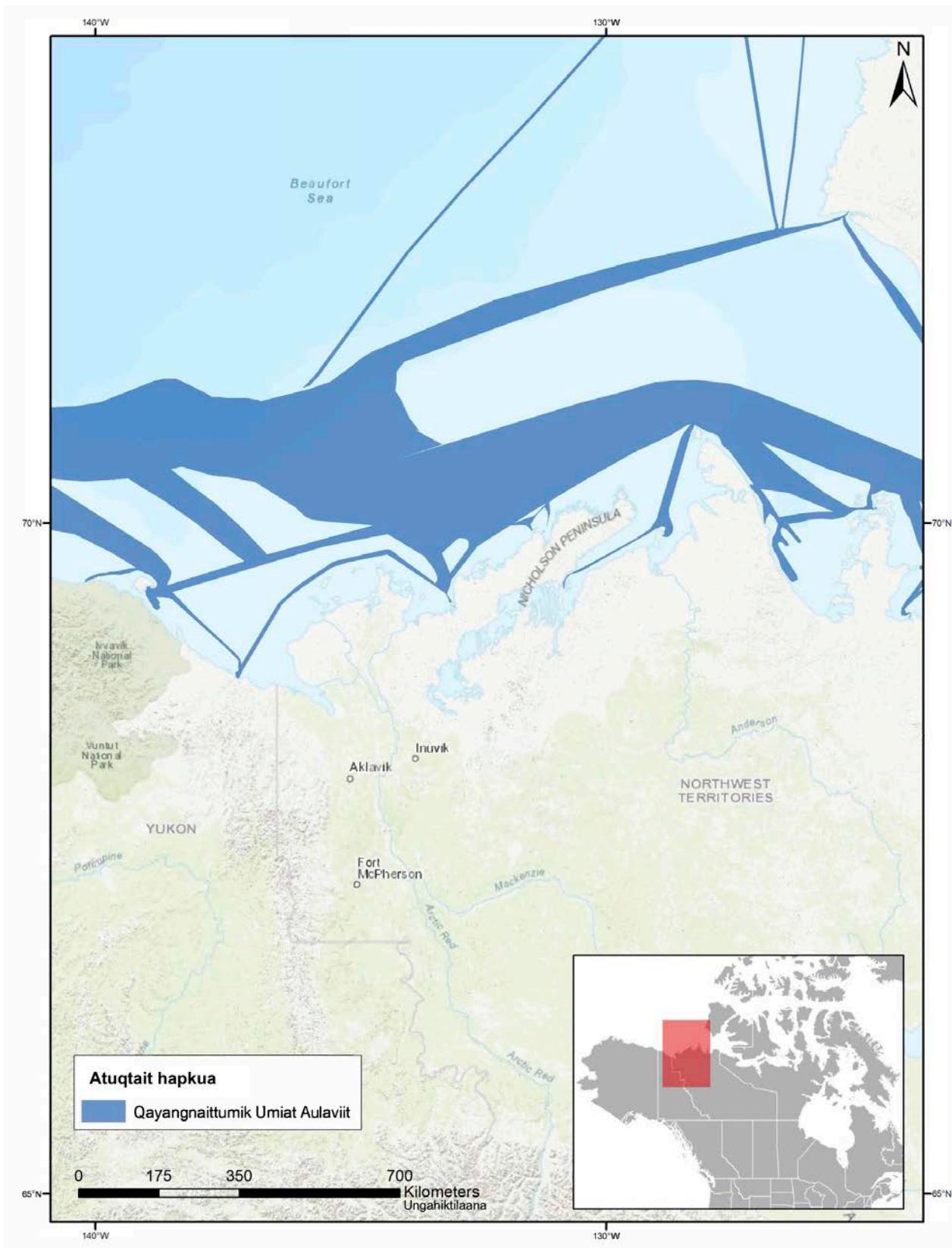
Umiat aulayut Canadap Ukiutaqtuup inaani amigaikyuumiyut tahamna akunnani 1990min 2015mun.¹ Canadap Kavamana hanaiyaliktuq atugakhainnik qayangnaittumik umiat aulavikhainnik ukiuktaqtumi pittiaqublughit umiat aulayut atuqublughit apqutit tahapkuat qayangnaittumik piqublughit nunalaanilu nunaannilu (**Takuyakhak**). Qayangnaittumik umiat aulaviittigut havanga atuqtauniaqtuq hannahumayuutigut Federal Investmentkunni pitiaqublughit umiat aulaviini nakuuyumik pittiaqublughit ukiuktaqtumi, taimaa nakuuhittaqublugu naunaiyajutait immap qaanalu takuungnik havaqatigilugit Ukiuktaqtungmiut. Aulavit takuyumayait aulattiaqublughit hivulliatauyuq tahapkunanga Canadap Tariunanik Munahiyunik, Aulapkayut Canadami, tahapkualu Canadap Imaanik Takuukpaktut.

Ilihimattiaquyauyut hivulliit piyumayait aulaviini ilauyt hapkuat ilitarilugit Inuit tahapkualu Nunahimayut qauyimayait 1) qayangnautaalu umiat aulaviini inuuniaviini hulilukaakviinnilu, taimaalu Inuinnilu; taamnalu 2) aturumaniaqtait maligakhat uuktugakhat aulaviini.

Haman titraq uqaqhimayuq Tuktuuyaqtuup Inuita' ilihimayainnik taimaalu akhut aktuqpagait ukiuraaluk piutqiayuut tarip inainni (uumayut nayugait, inuuniaviit, ingilraaqnitaqaqviit taimaalu aullaqpakviit), qayangnautait umiat aullaaraanamik tahamani taimaalu Inungni, taimaalu aturumayait aulapkajutit qayangnaittumik aulavianii umiat.

Takuyakhak 1. Imainniarunahiyuq qayangnaittumik umiat apqutaani aulaviani

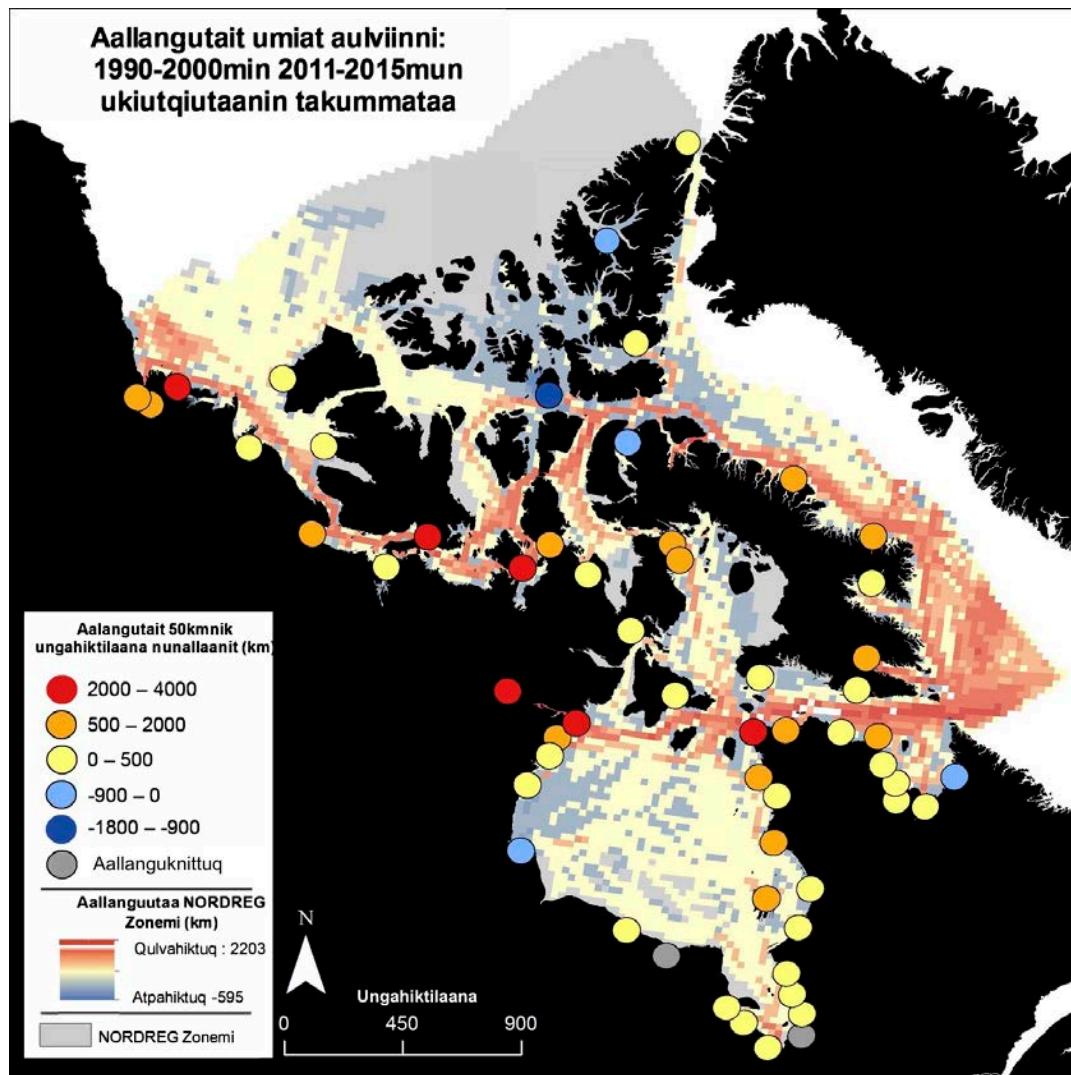
Takuyakhak 2. Imainniarunahiyuq qayangnaitumik umiat apqutaani aulaviini qaninaani
Tuktuuyaqtuumi Northwest Territoriesmi

AALANGUTAA UMIAT AULAYUNI

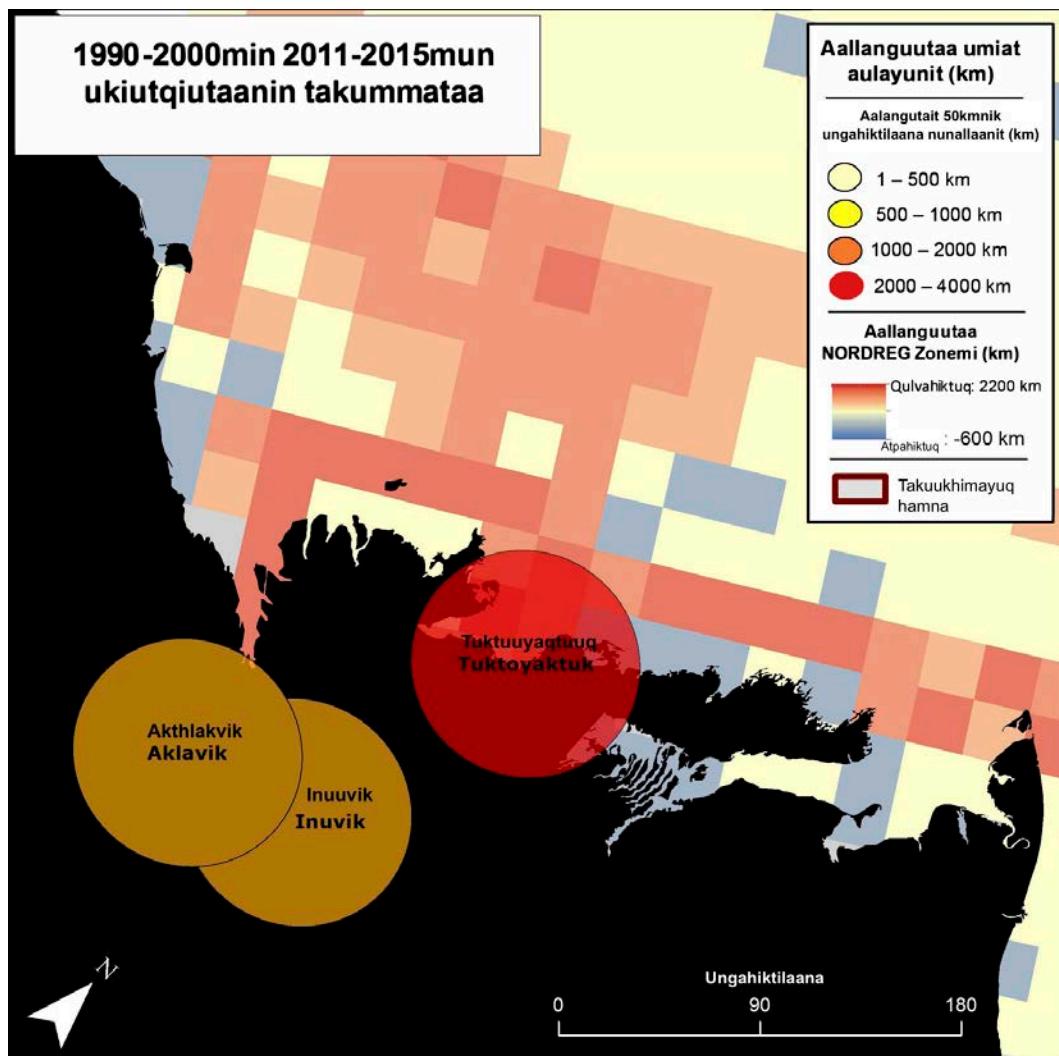
(1990–2000MIN TALVUNA 2011–2015MUN UKIUNINNI)

Canadap ukiutaqvilluanani, takuuraanata qanuq itpakmanaata unghahiktilaatigut umiat aulayunit talvanga 1990 – 2000min talvuna 2011 – 2015mun, umiat aulayut amigaikyuumiyut tahamnalluaq tautukhugu kivataaniqmiuttat, tahamanilluaq Southwest Baffin Baymi (e.g., Pond Inletmi, Clyde Rivermi Qikitajuami, Iqalungnilu) Queen Maud Gulfmi (e.g., Iqaluktuuttiami Ukhuqtuumilu), Northwest Hudson Baymi (e.g., Chesterfield Inletmi) (Takuyakhak 3).¹

Aallangutaa Hudson Straitmi mikiyuq (e.g., Cape Dorsetmi, Kimmirutmilu), kihimik nakungitpaktuk qulvani ukiuktaqtumi (e.g., Resolute Baymi, Arctic Baymi, Eureka milu).¹ Inuvialuit nunaani 6,497kmnik akliyuumiyuq umianit takuuraanat unghahiktilaatigut umianit tahamnanga 1990 – 2000min talvuna 2011 – 2015mun; taimaalu Tuktuyaqtuuq mihigiyuq 2,583 kmnik angikliyuumiyuq angitqiayuq Inuvialuit nunananni (Takuyakhak 4).¹

Takuyakhak 3. Aallangutait umiat aulaviini (knkut) ukiukyaqtumi: 1990–2000min talvuna 2011–2015mun ukiutqiutaani¹

Takuyakhak 4. Aalangutait umiat aulaviini (kmkut) qaninaani Tuktuuyaqtuumi, Northwest Territoriesmi: 1990–2000 talvuna 2011–2015mun ukiutqiutaani¹

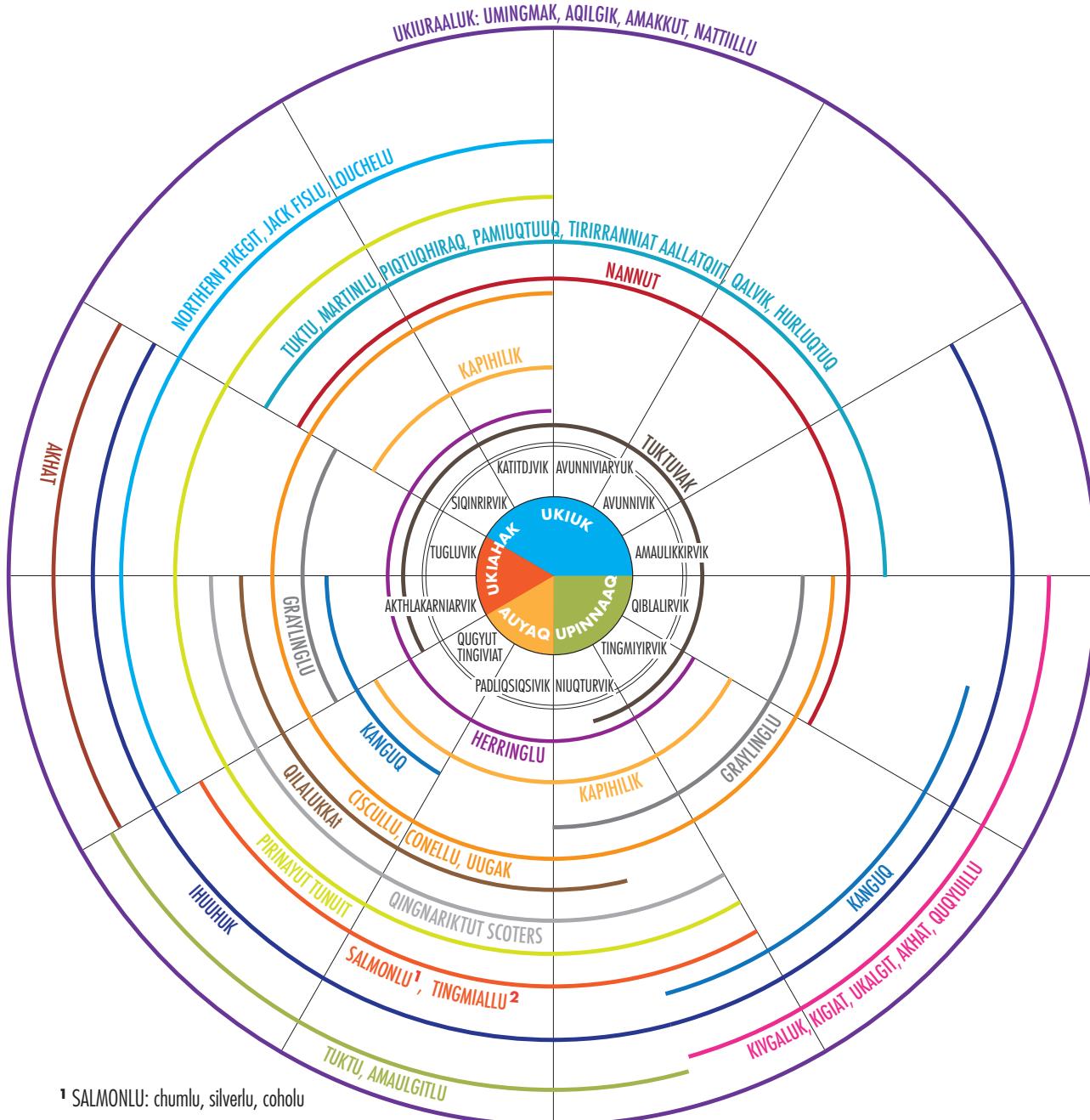
HITAMAT TATQIUTIINI UKIUNANI

Hitamat tatqiutait hulilukaavii Tuktuuyaqtuumi, Northwest Territoriesmi. Tahapkua tatqiqhiutit hilap qanurijuhiatigutlu taimaalu hikup qanurijuhiatigutlu aktuumayuq; taimaatut tatqiqhiutigut hulilukaavii aallangukpaktut ukiuk tamainni. Kihimi tatqiqhiutit imaa ittut:

TATQIQHIUTIKKUT	TATQIQHIUTAANI KITUMI PIVAKPA	TARIUP QANURIJUHIA
Upinnaaq	Qiblalirvikmin talvuna qitiraraanat Niuj turvik	Hikuhimayuq taimaalu hiku ahiruqtiqtuq
Auyaq	Qitiraraanat Niujturvik nunummaanut Qugyuat Tingiviat	Uiniuyuq
Ukiahaq	Akthlarniarvikmin Tuktuvikmun	Uiniuyuq
Ukiuq	Siqinirvikmin Amaulikkirvikmun	Hikutiliqtuqlu hikuyuqlu

TATQIQHIUTINI ANGUNIAQVIIT MALIKPAGAAT

Anguniangnik pivaktuq tatqiqhiutit malikhugu aulajutaa ukiuk tamaan.

¹ SALMONLU: chumlu, silverlu, coholu

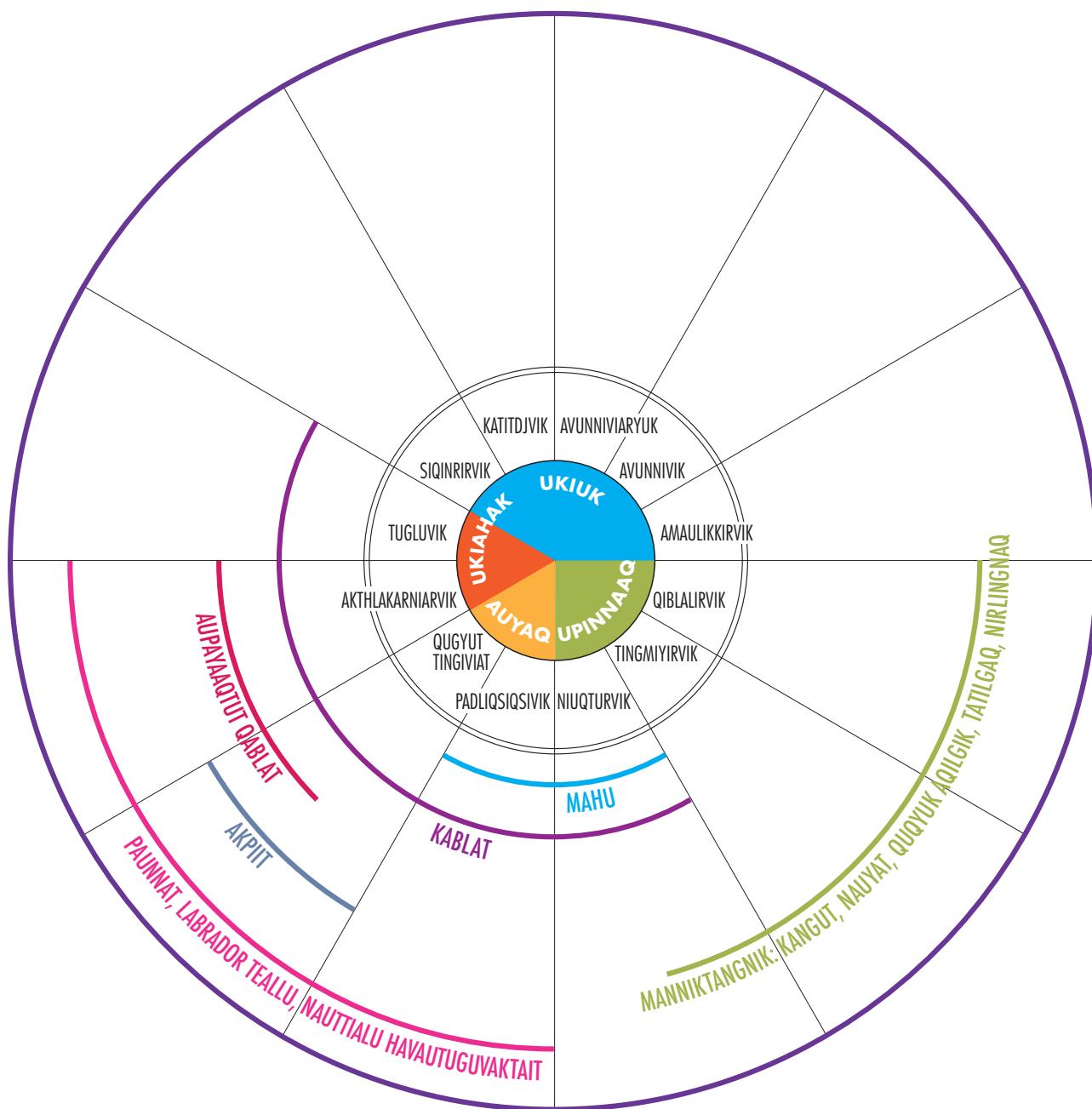
² TINGMIAT: ahangiit (Inuit old squamik atiqaqpaktarluangit toja aturviqtaat) – qingnariktutlu qakuktaniklu pamiulgit, mallardslu, merganserslu

Takuyakhak 5a. Tatqiqhiutit malikhugit anguniaqpaktut qaninaani Tuktuuyaqtuumi, Northwest Territoriesmi

TATQIQHIUTINI ANGUNIAQVIIT MALIKPAGAAT

Anguniangnik pivaktuq tatqiqhiutit malikhugu aulajutaa ukiuk tamaan.

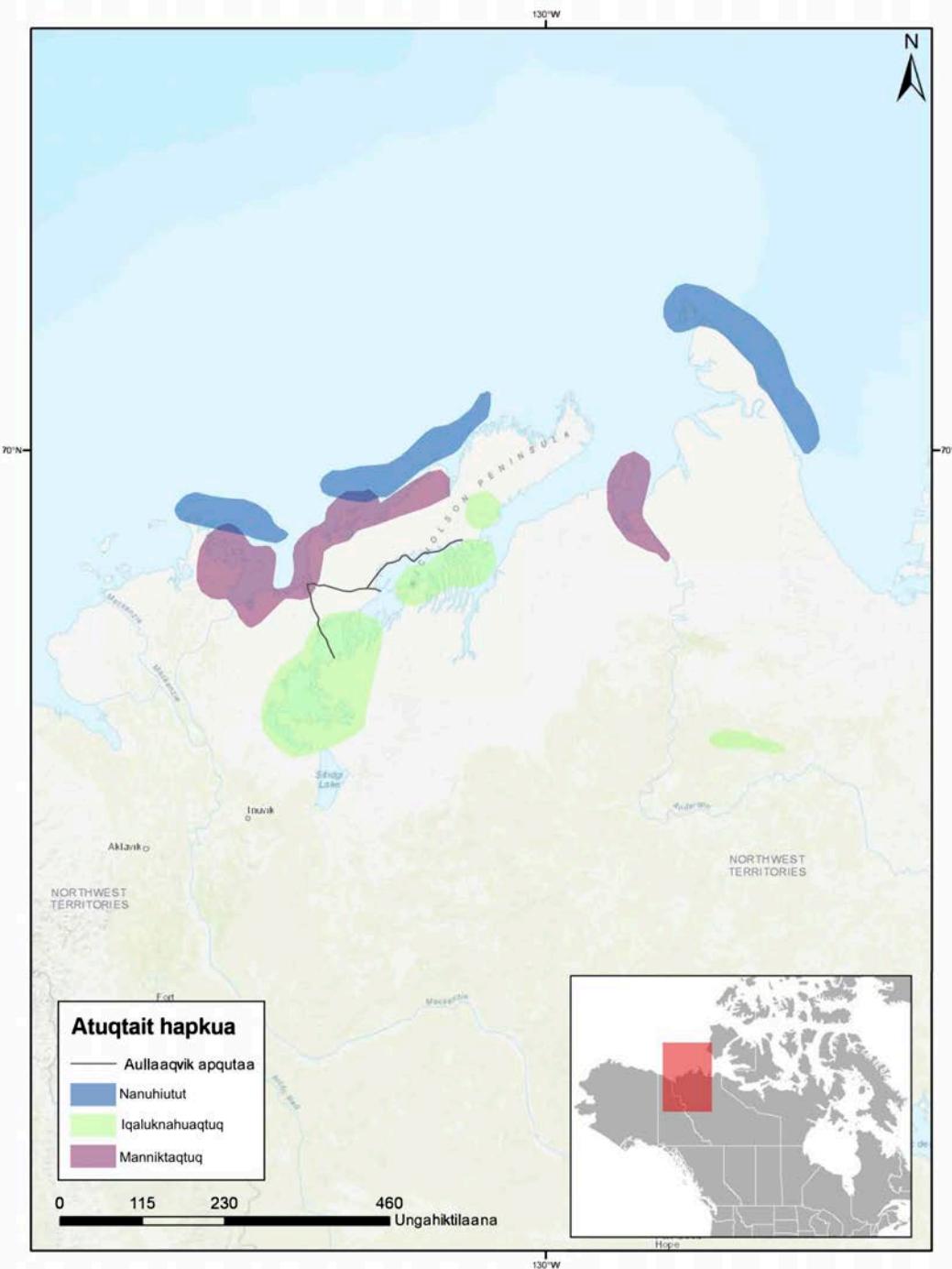
Takuyakhak 5b. Tatqiqhiutit malikhugit anguniaqpaktut qaninaani Tuktuyaqtuumi,
Northwest Territoriesmi

NUNAUYAT PITQUHINGMINGNI TARIUNGMIUTAT INAIT

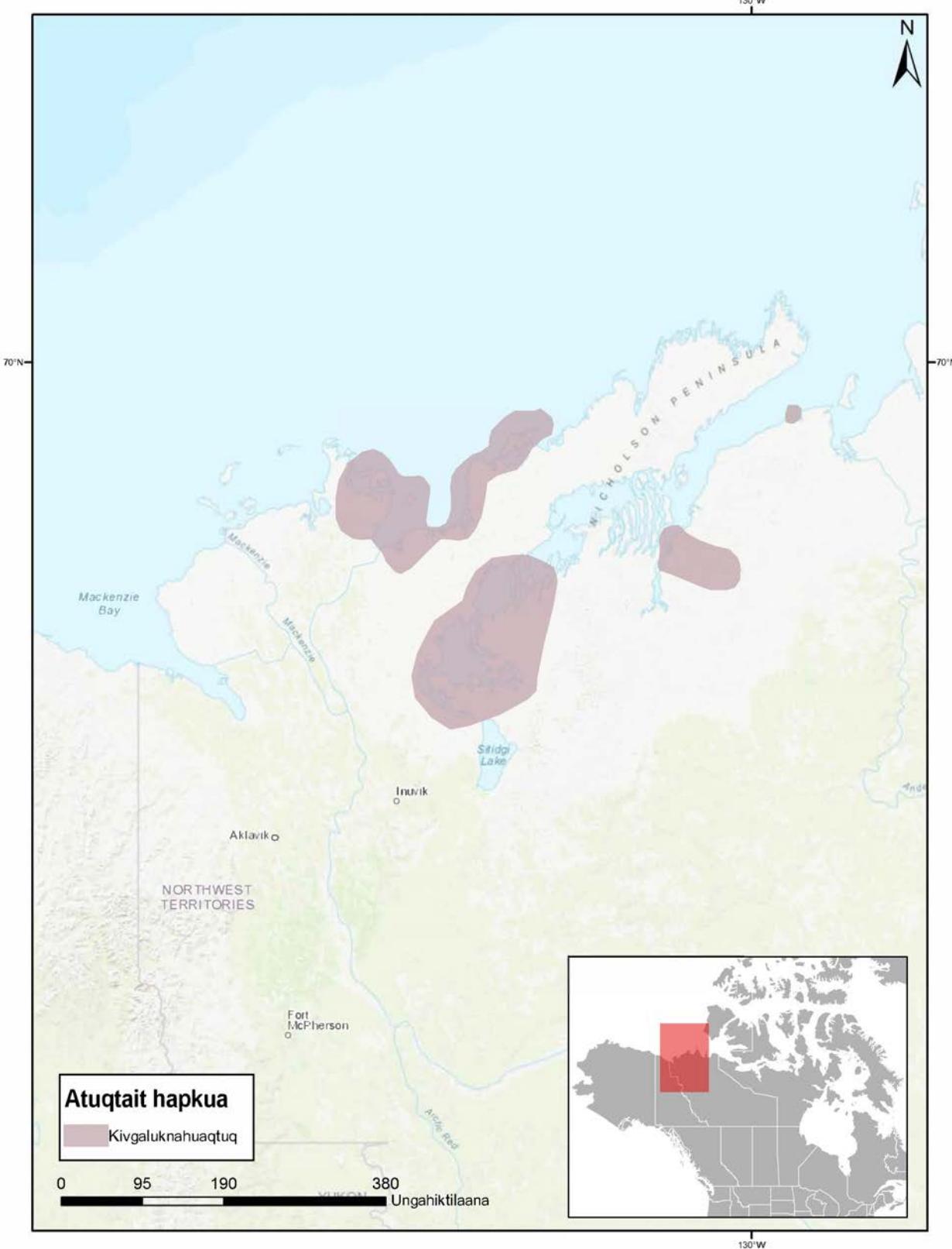
Nunauyat Hapkua Ittut:

1. Nani angutit ittut, tariungmiutat angutit, iqaluit, nauttiallu qubanuallu;
2. Nani Inuit ittut' hulilukaakyit, tangmaaqviillu, inituqviillu; tamaalu
3. Nani ittut aulaviillu anguniaqviillu.

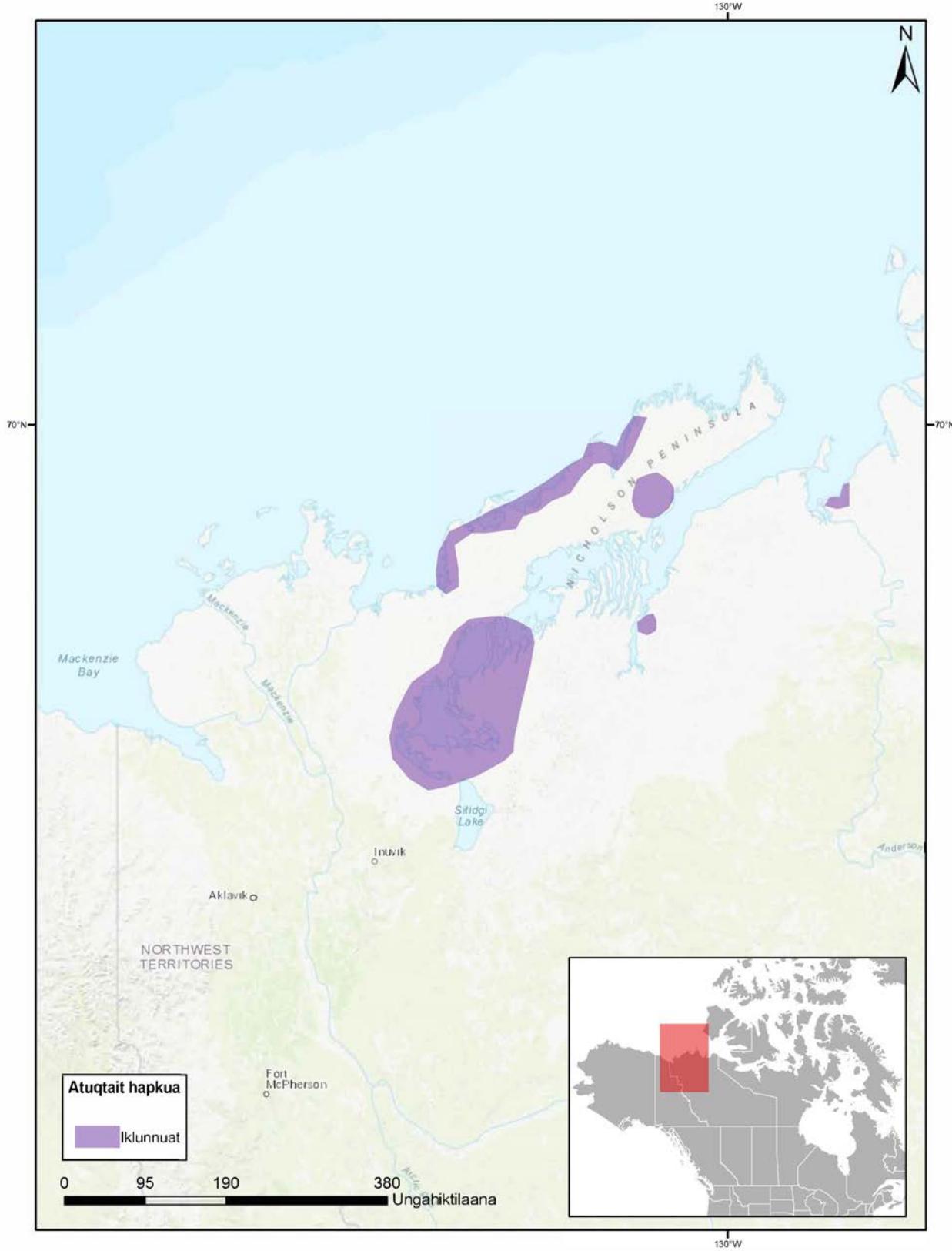
Nunayat pitaaqtut hamanga www.arcticcorridors.ca, talvanganu Tuktuuyaqtuumi Tukyuuyaqtuum Anguhiqivianit, Community Corpkunnillu talvanilu Hamletkunnit.

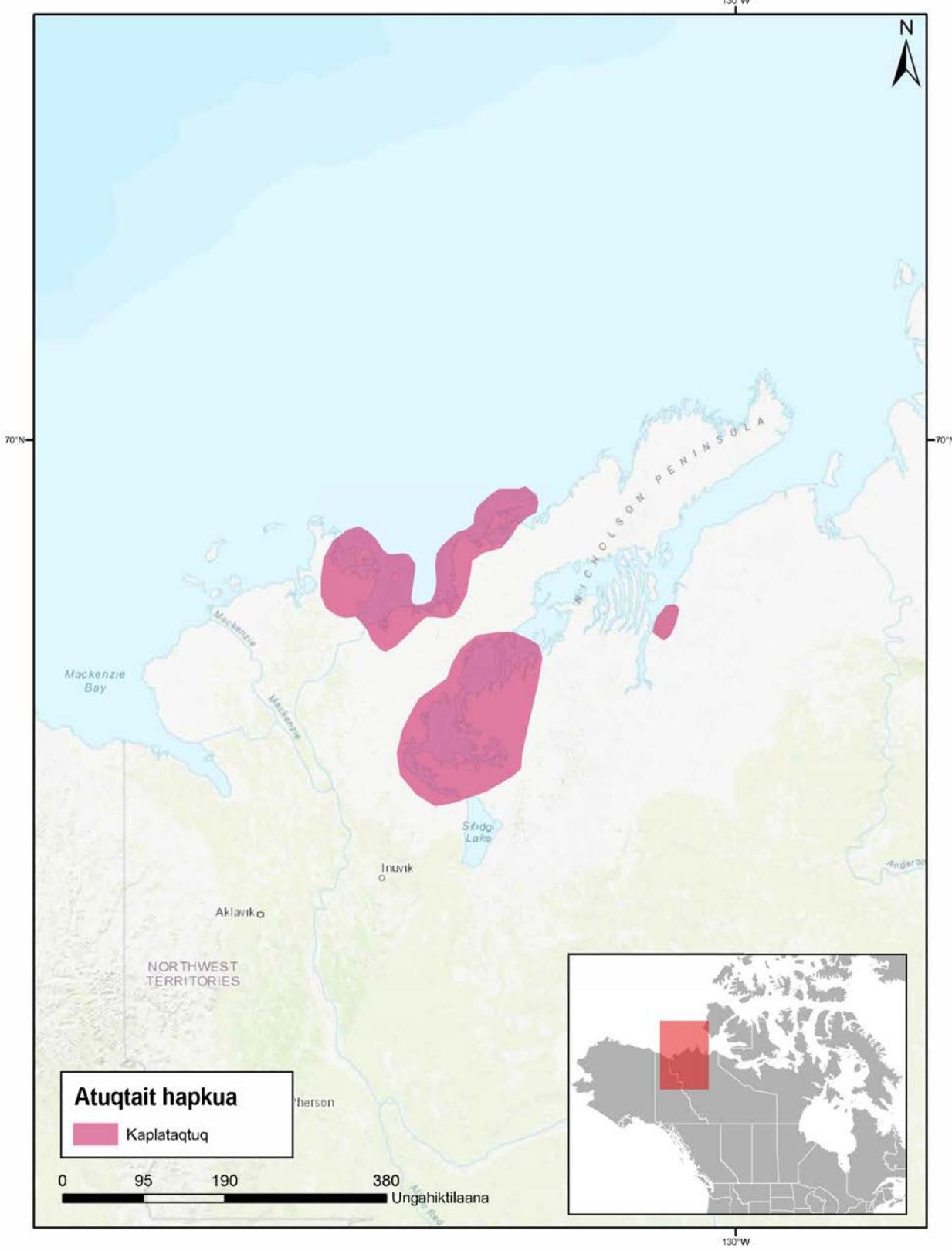
Takuyakhak 6. Nani ittuq Inuit hulilukaakyit tariuk hikuhimaraanat hikuiyaliraanatlu

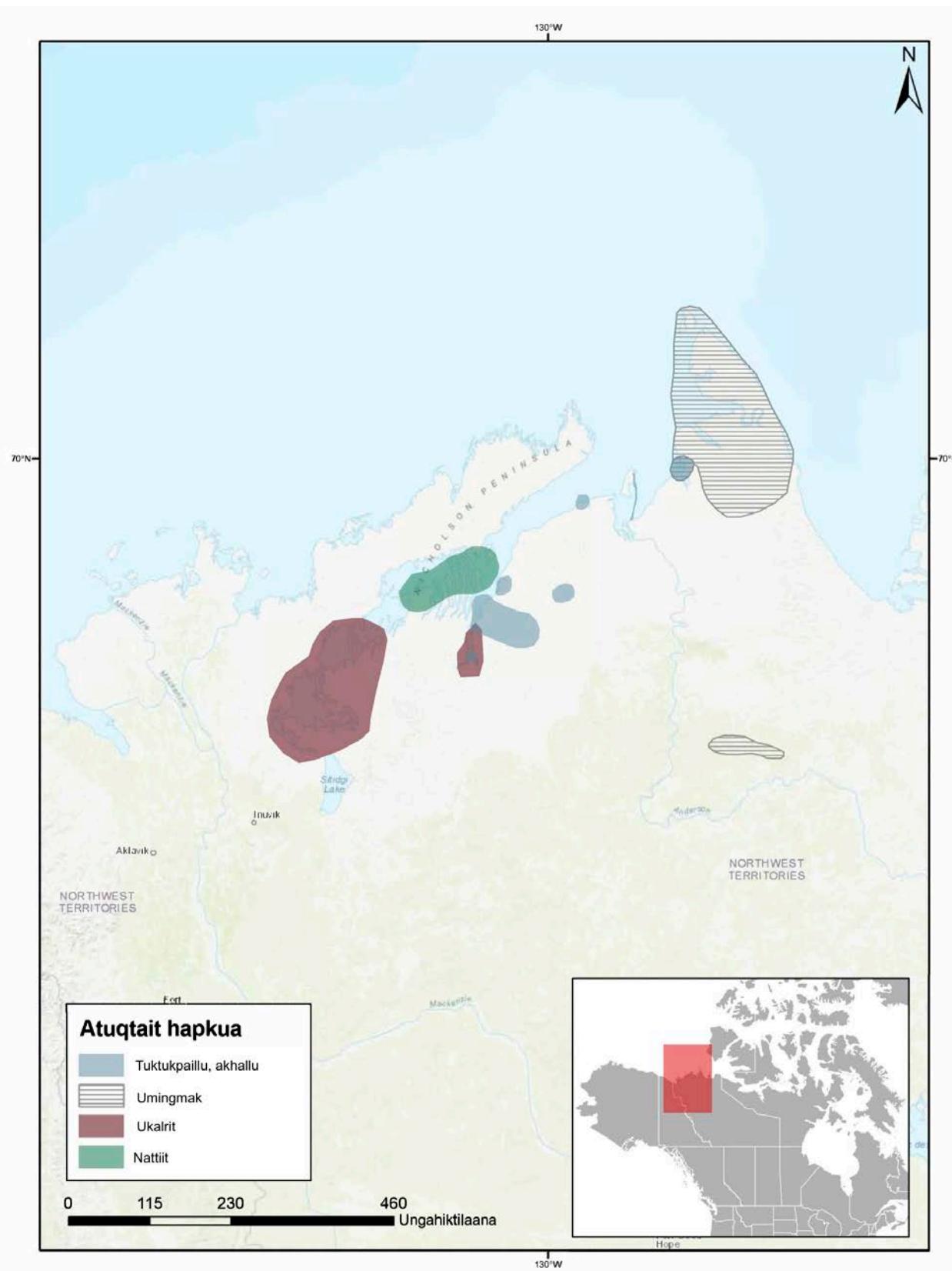
Takuyakhak 7. Nani ittuq Inuit hulilukaakviit tariuk hikuhimaraanat hikuiyaliraanatlu

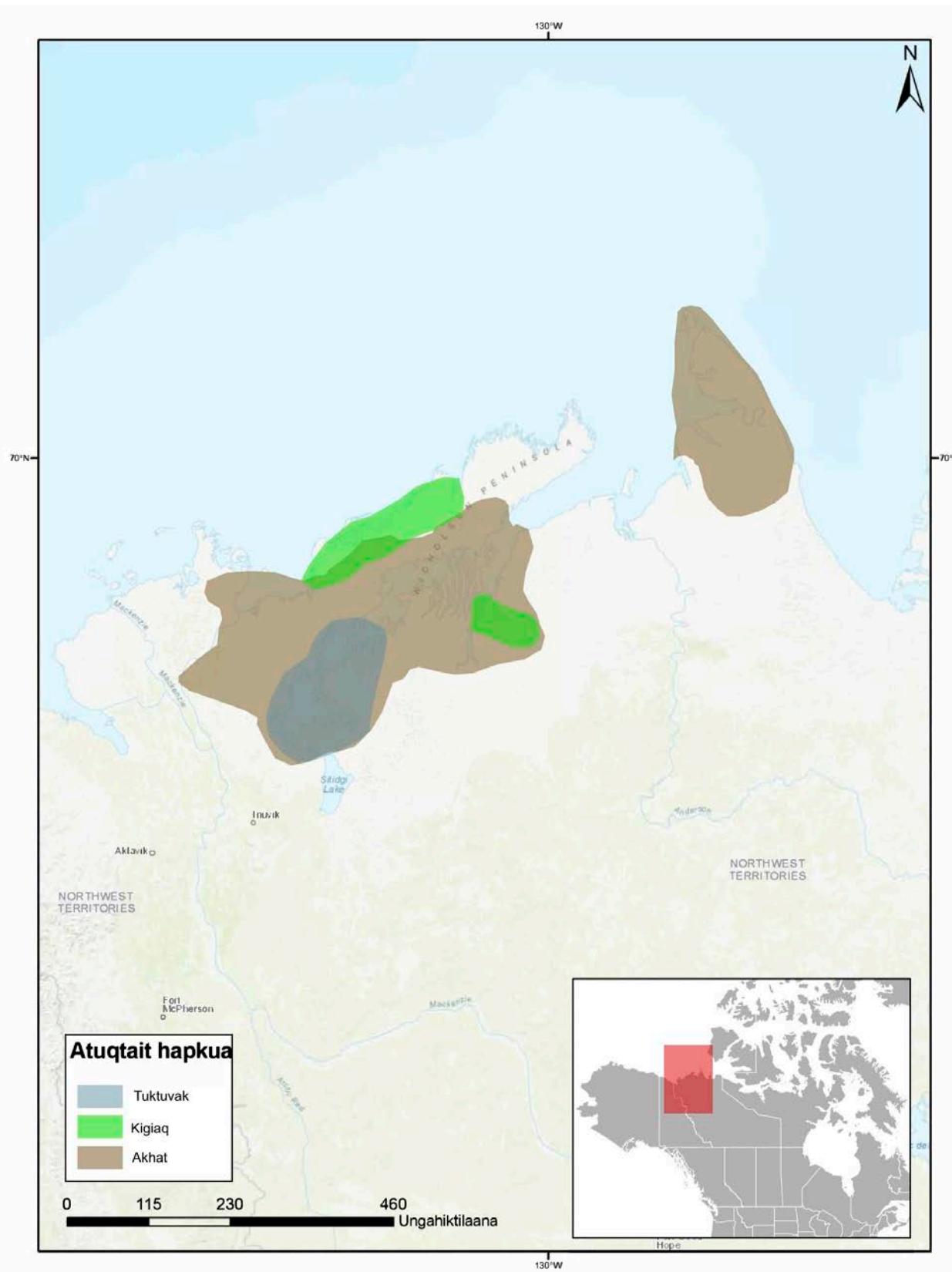
Takuyakhak 8. Nani ittut Inuit hulilukaakviit tariuk hikuhimaraanat hikuiyaliraanatlu

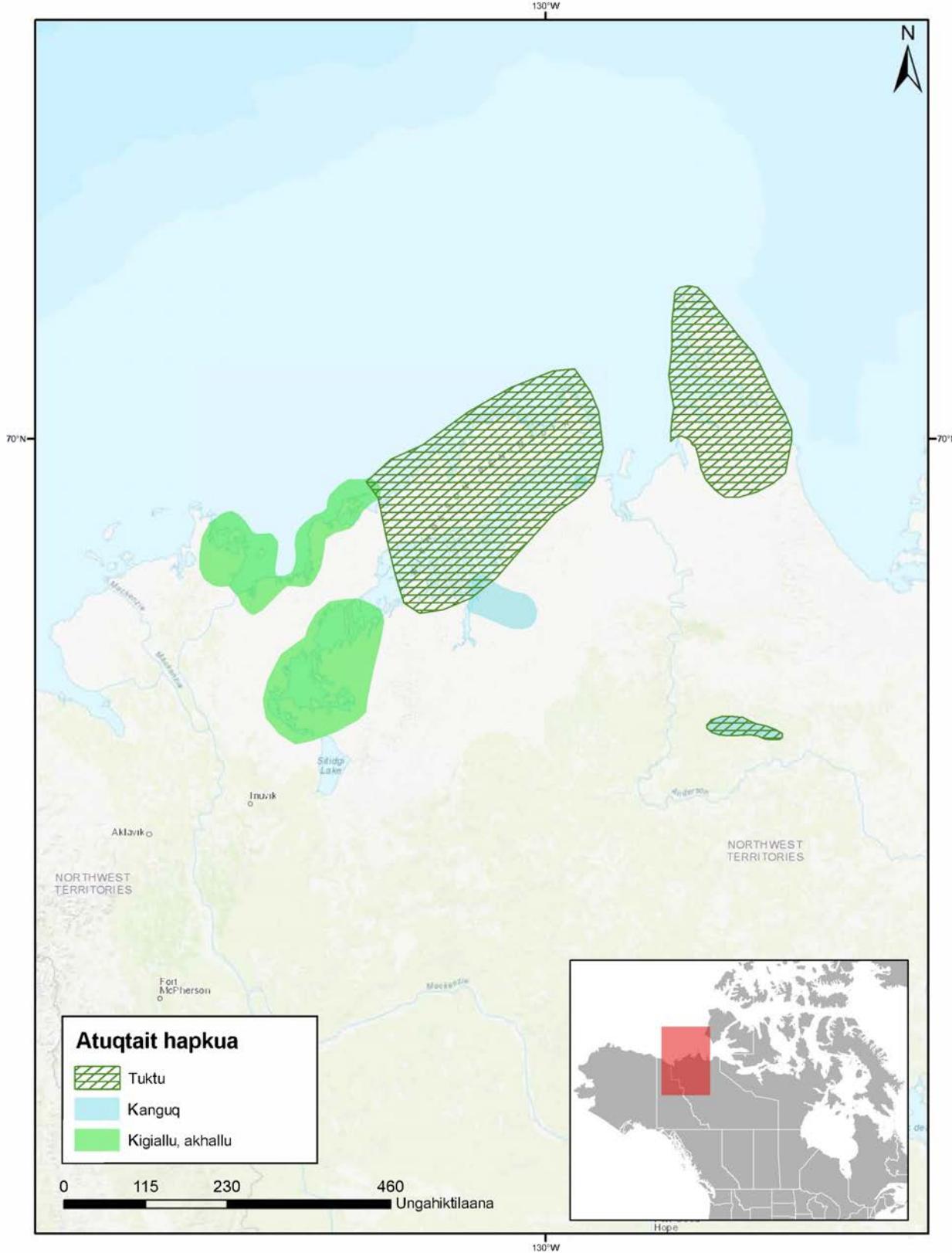
Takuyakhak 9. Nani ittut Inuit hulilukaakviit tariuk hikuhimaraanat hikuiyaliraanatlu

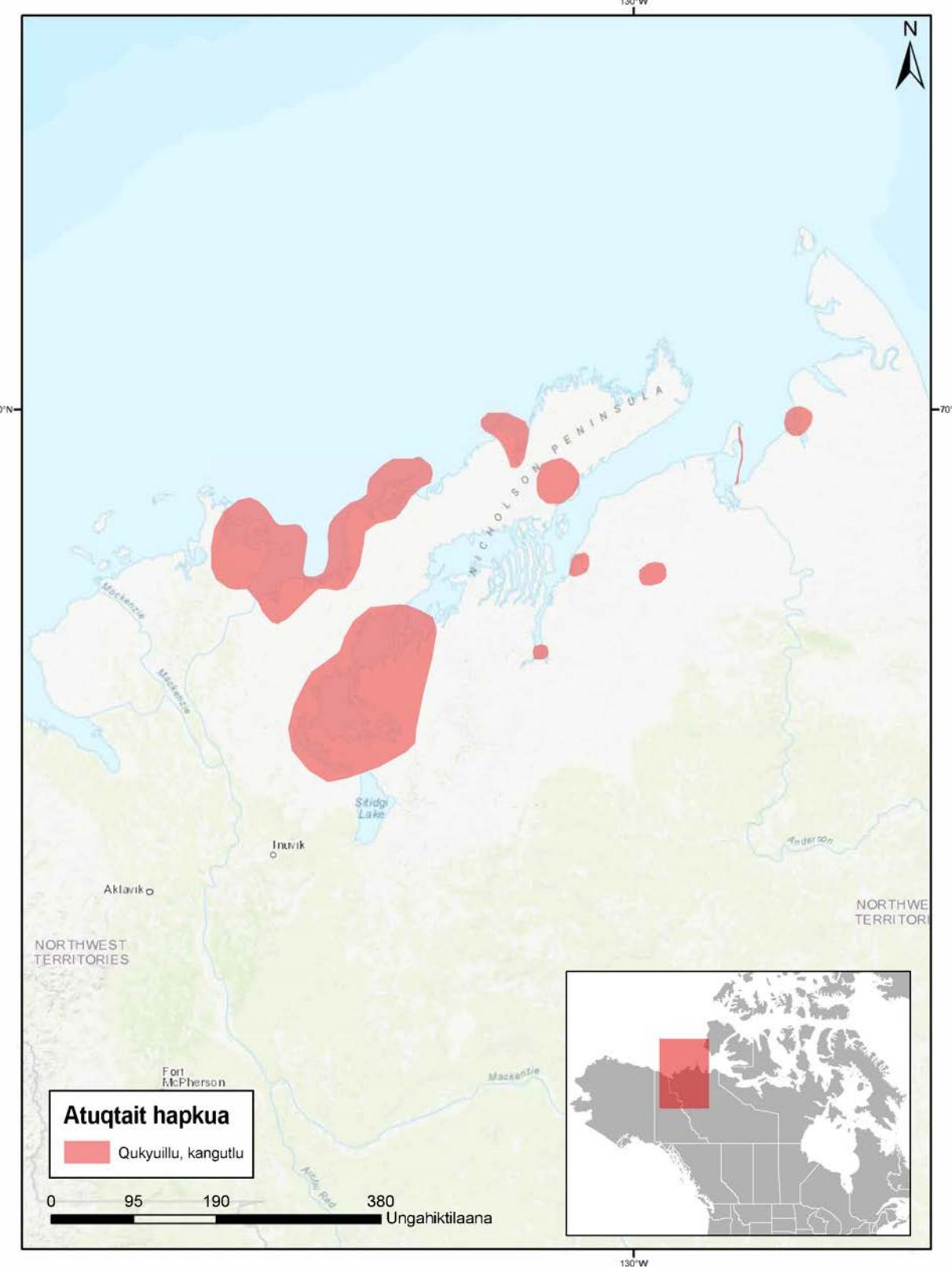
Takuyakhak 10. Nani ittut angutit tariuk hikuhimagaanat hikuiyaliraanatlu

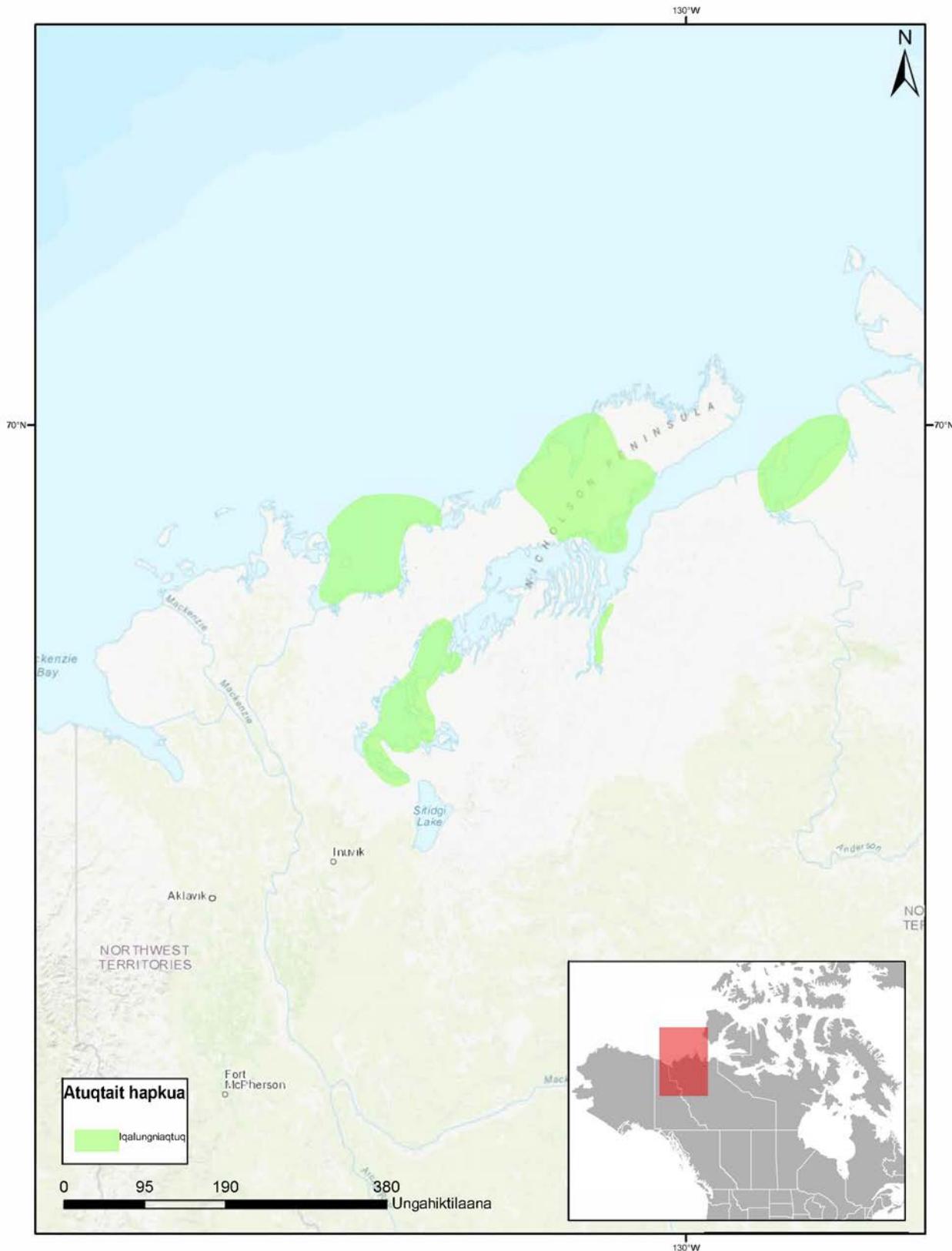
Takuyakhak 11. Nani ittut angutit tariuk hikuhimagaanat hikuiyaliraanatlu

Takuyakhak 12. Nani ittut angutit tariuk hikuhimagaanat hikuiyaliraanatlu

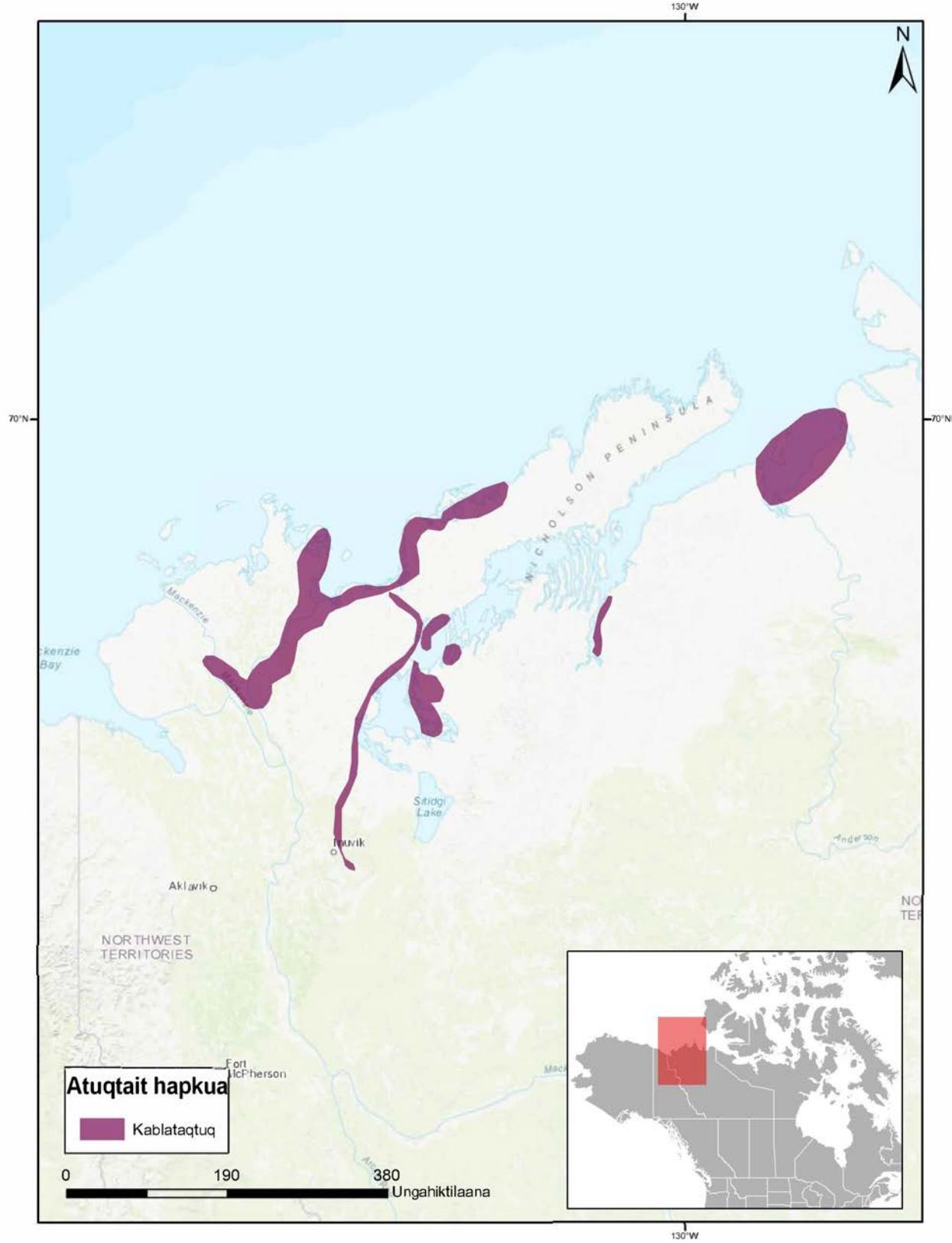
Takuyakhak 13. Nani ittut angutit tariuk hikuhimagaanat hikuiyaraanatlu

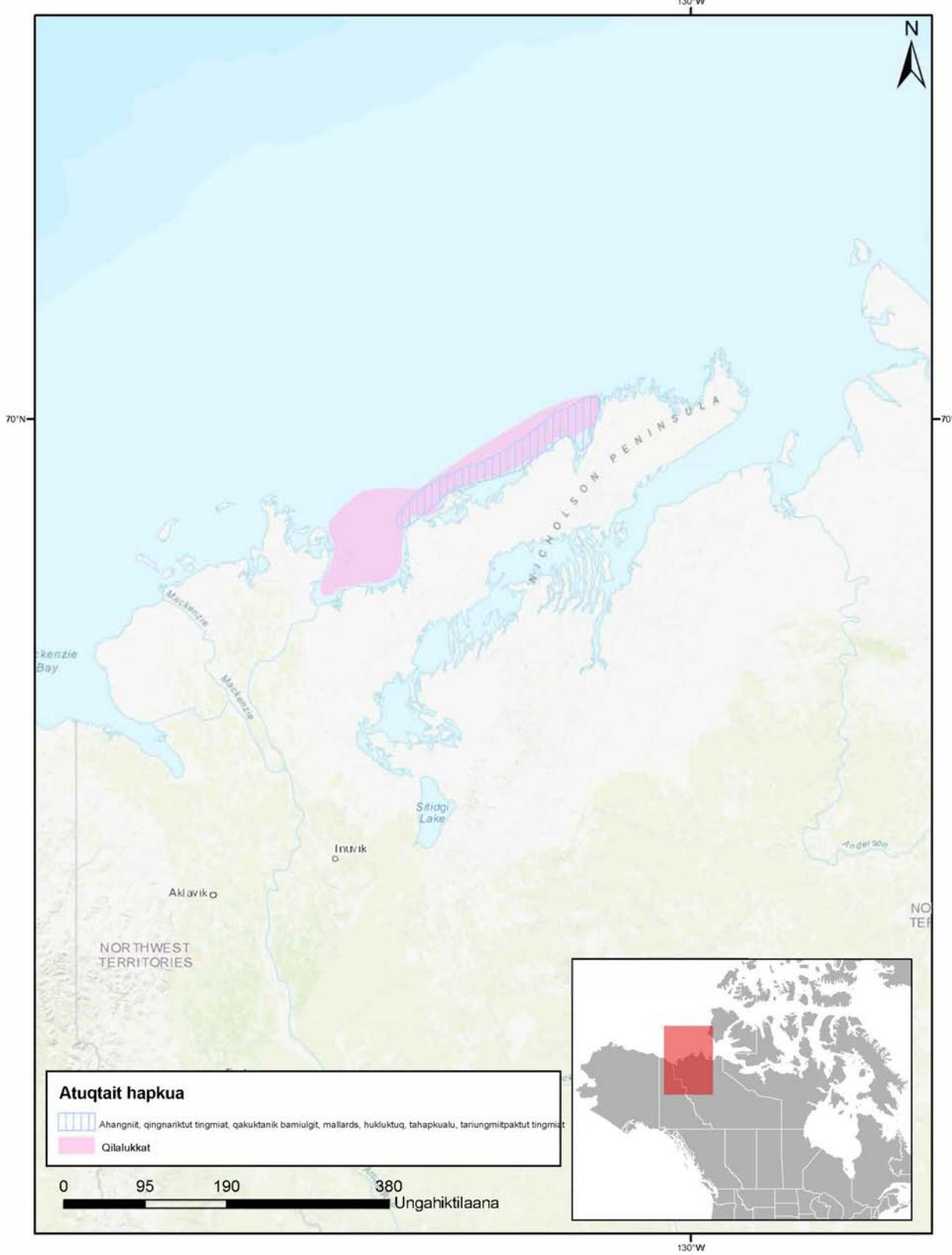
Takuyakhak 14. Nani tittut Inuit' hulilugaarviit hikuiraanat

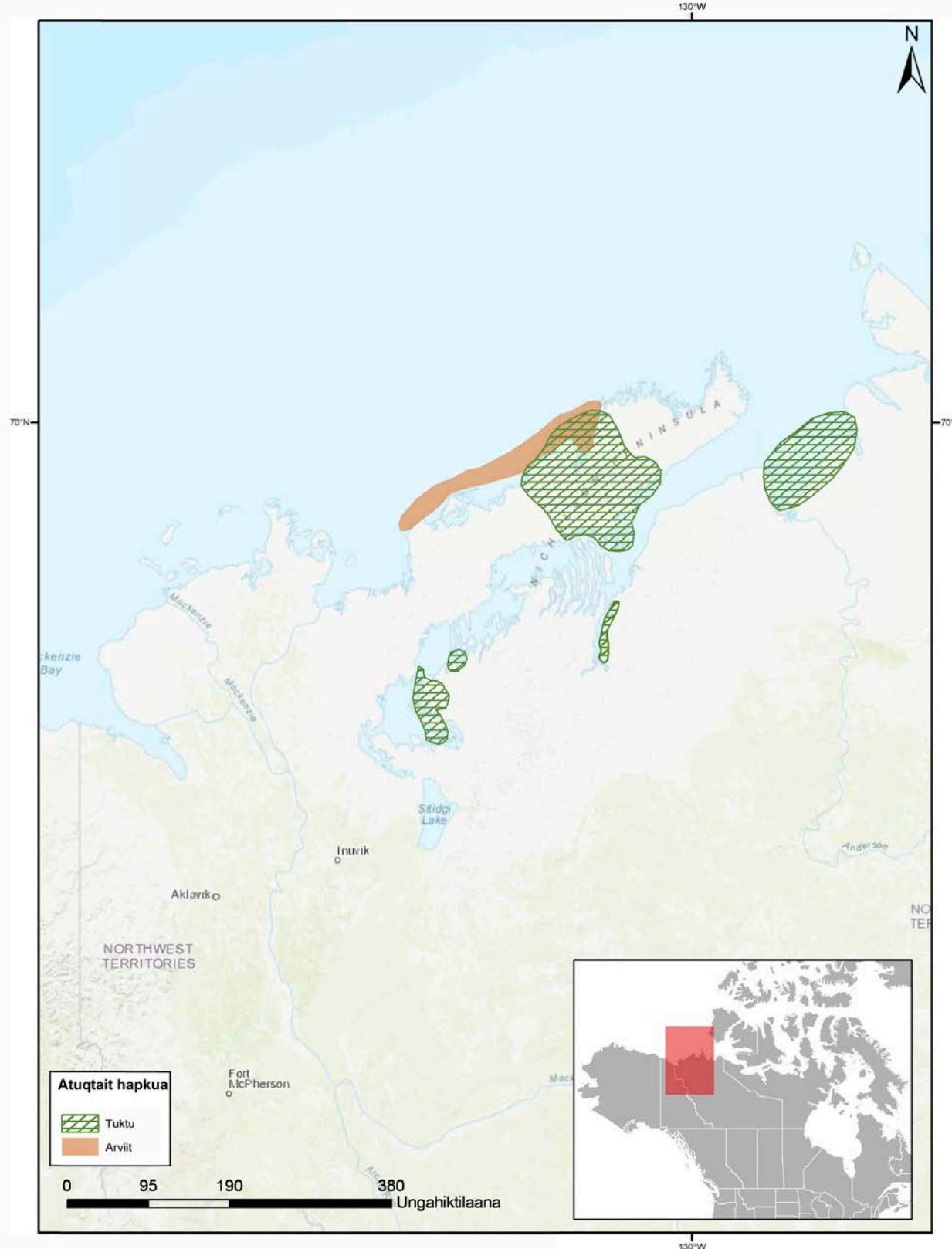
Takuyakhak 15. Nani tittut Inuit' hulilugaarviit hikuiraanat

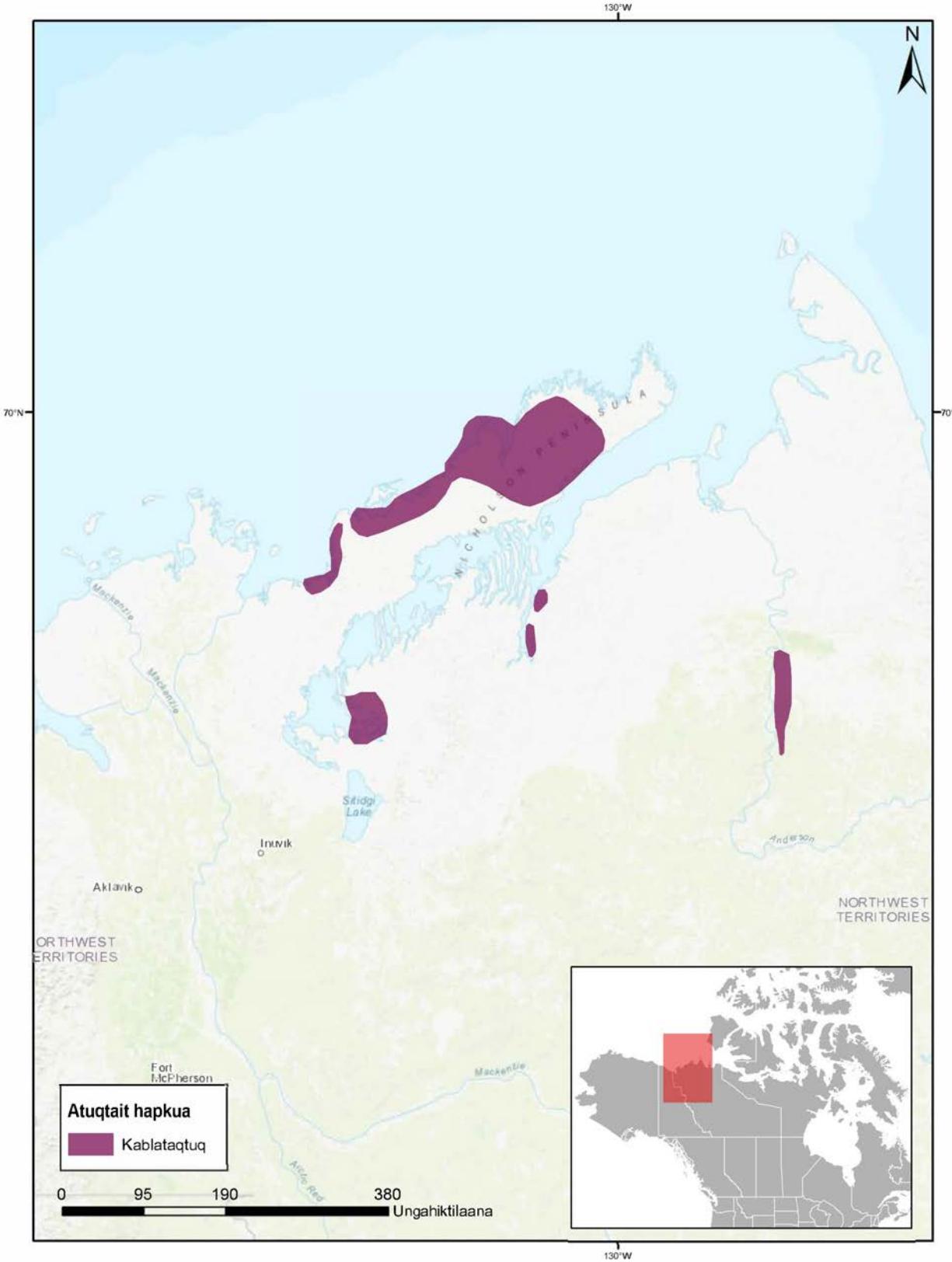
Takuyakhak 16. Nani tittut Inuit' hulilugaarviit hikuiraanat

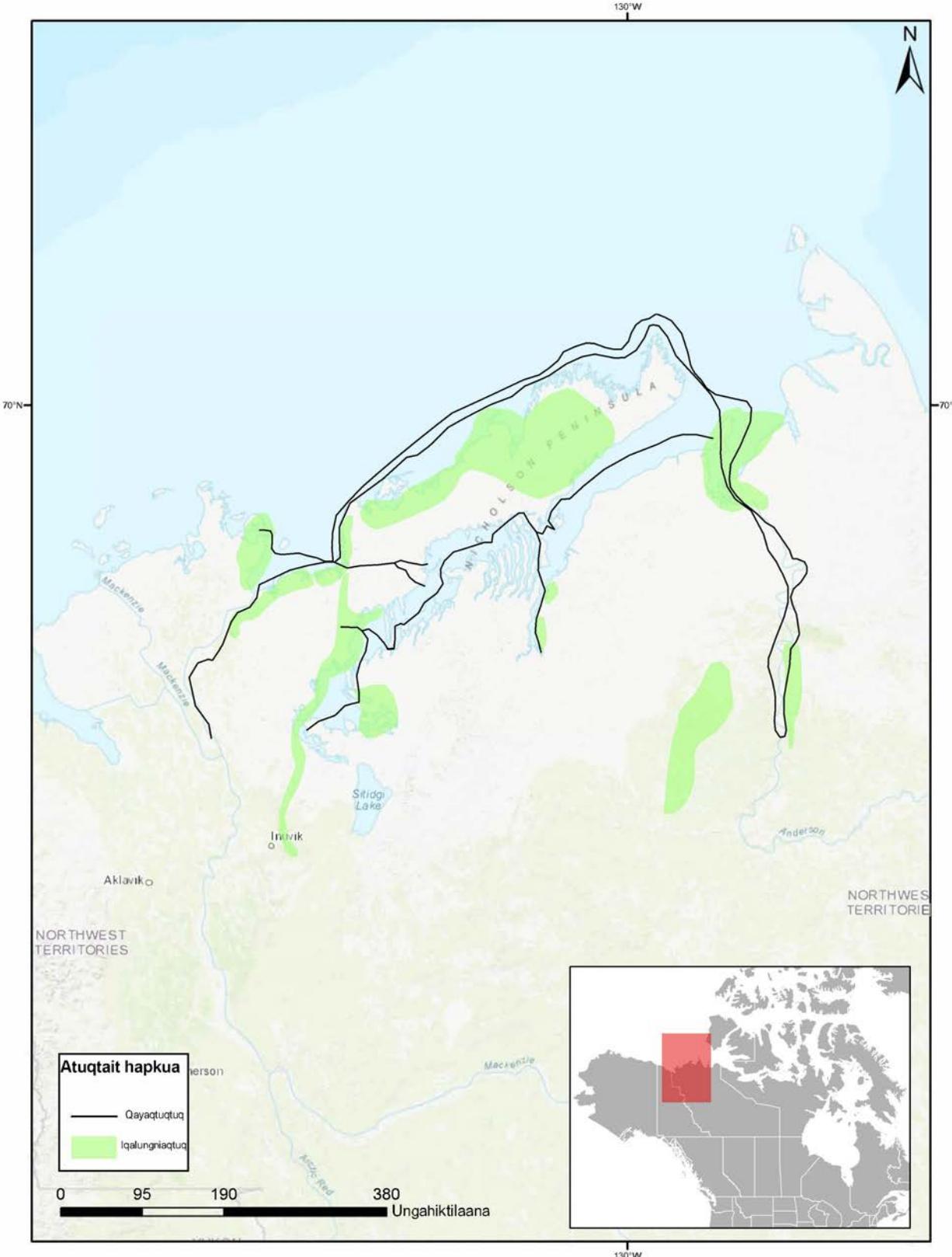
Takuyakhak 17. Nani ittut angutit hikuiraanat

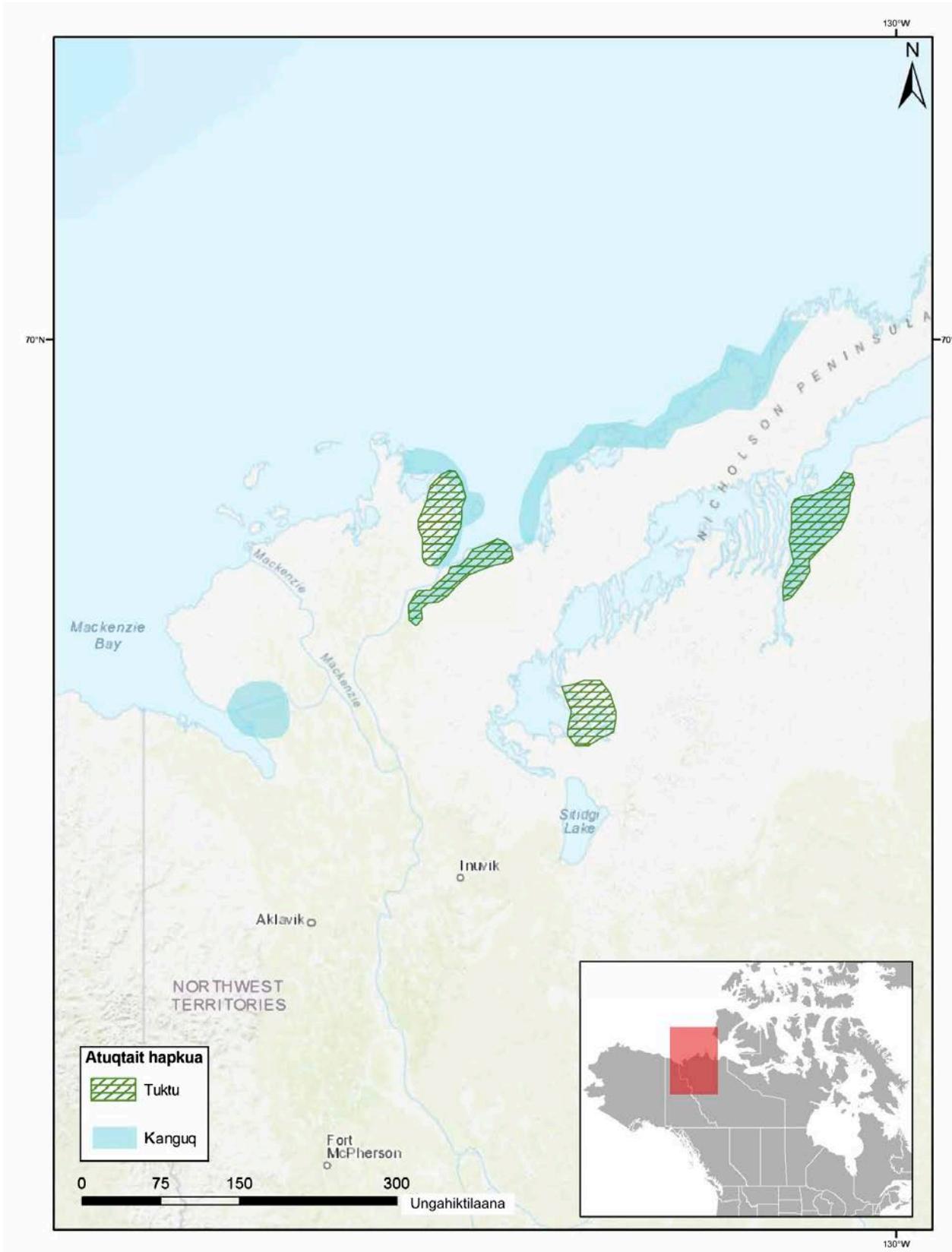

Takuyakhak 18. Nani ittut angutit hikuiraanat

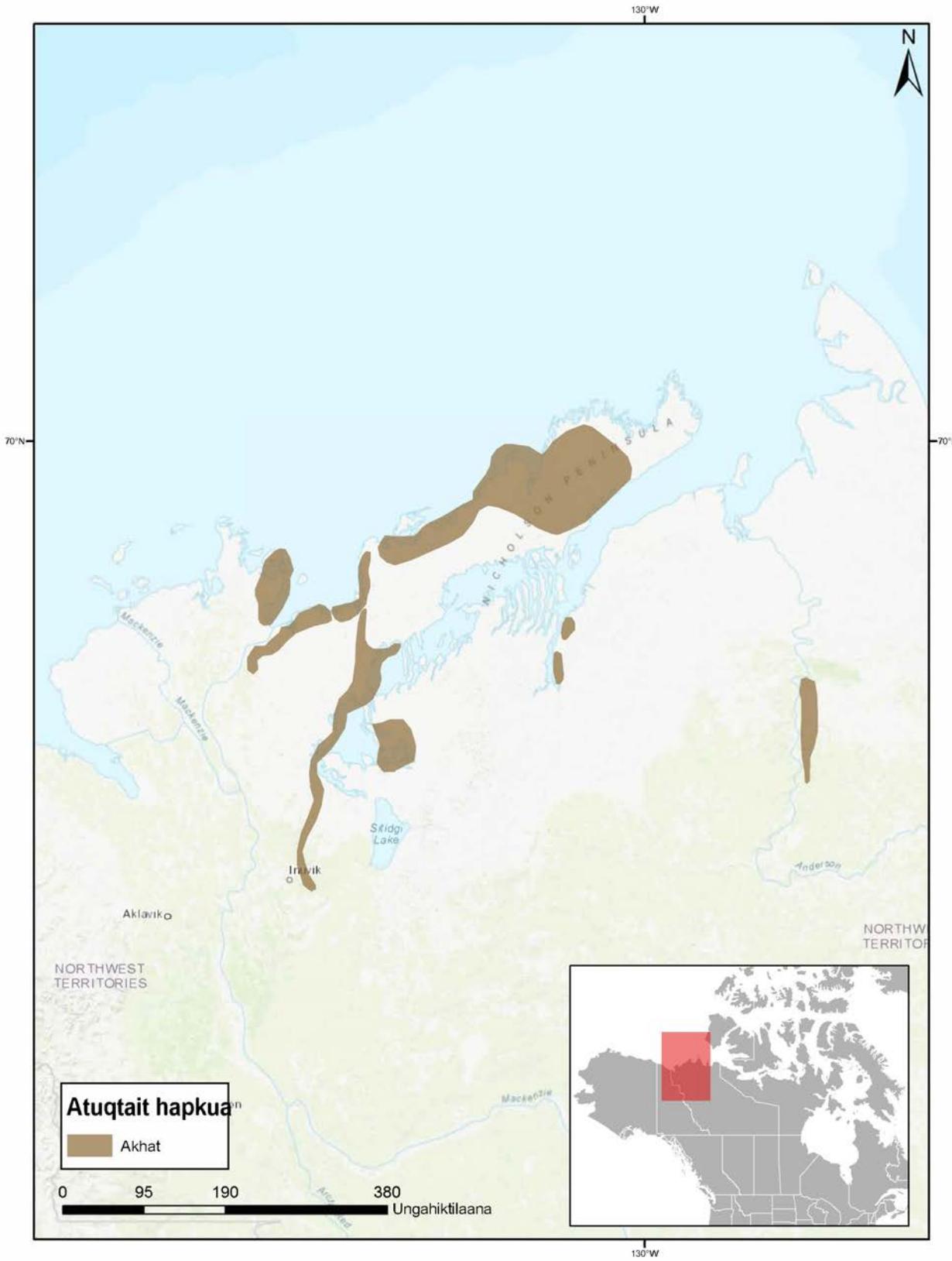

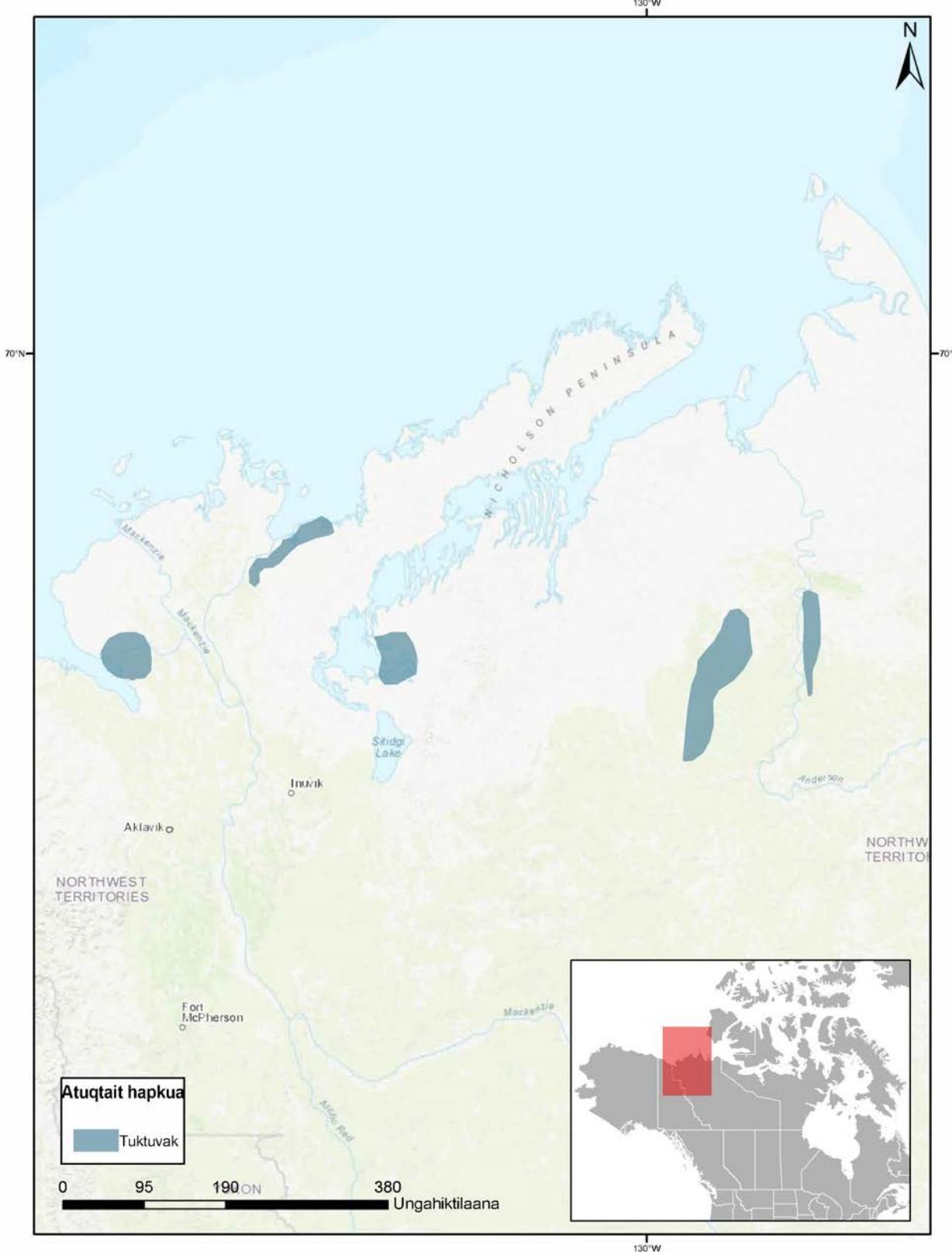
Takuyakhak 19. Nani ittut Inuit hulilukaarviit hikuiraanat

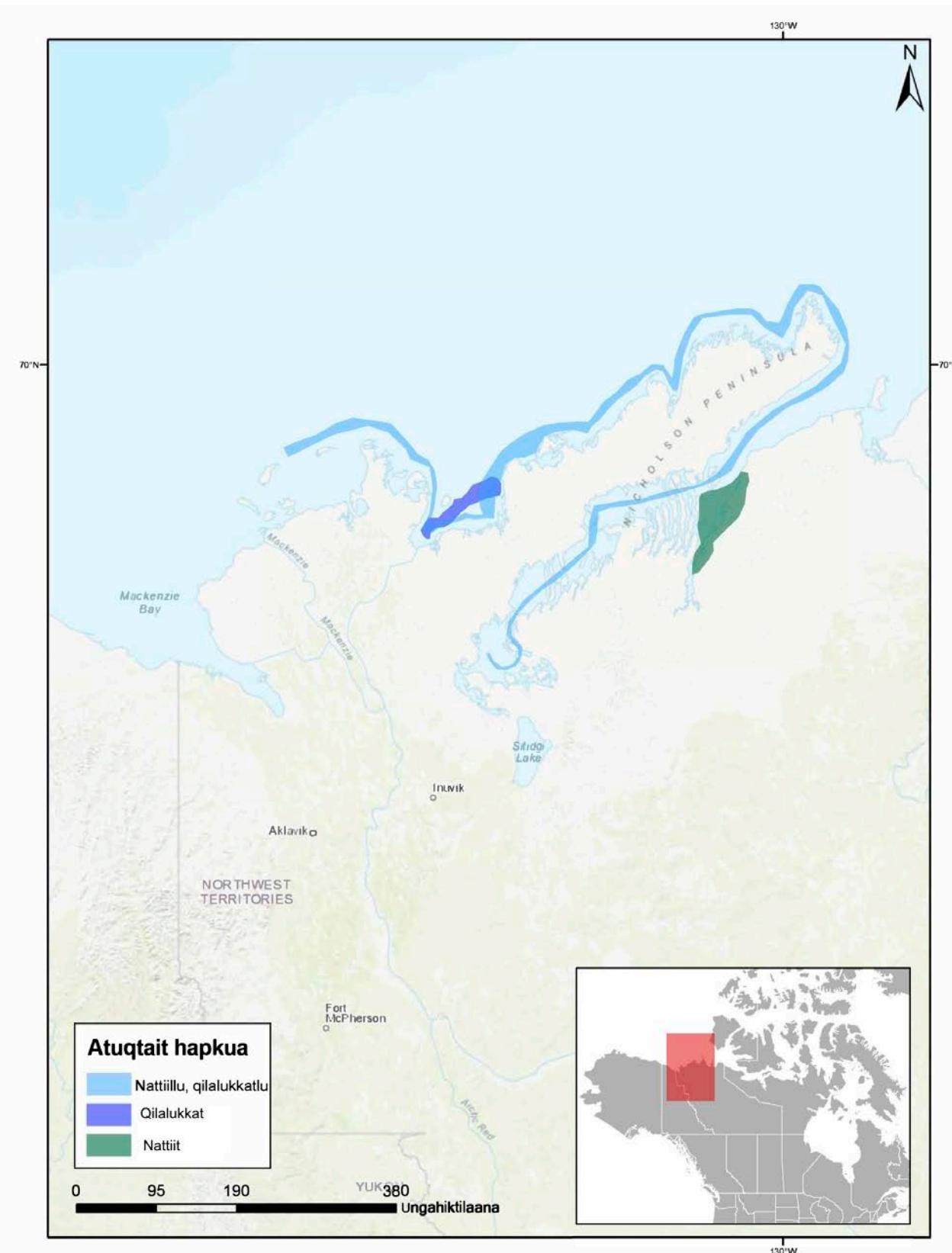

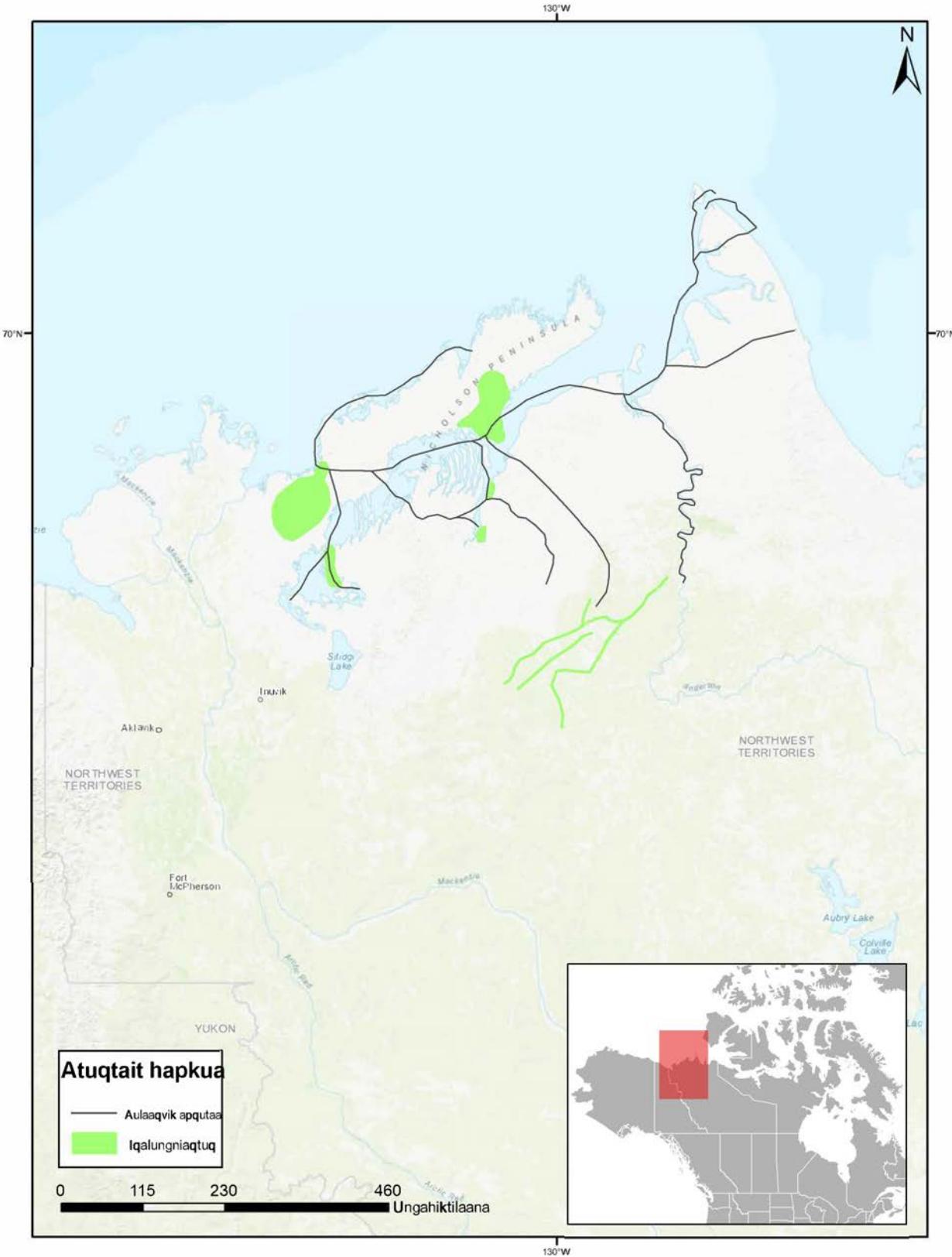
Takuyakhak 21. Nani ittut angutit hikuitkaanat

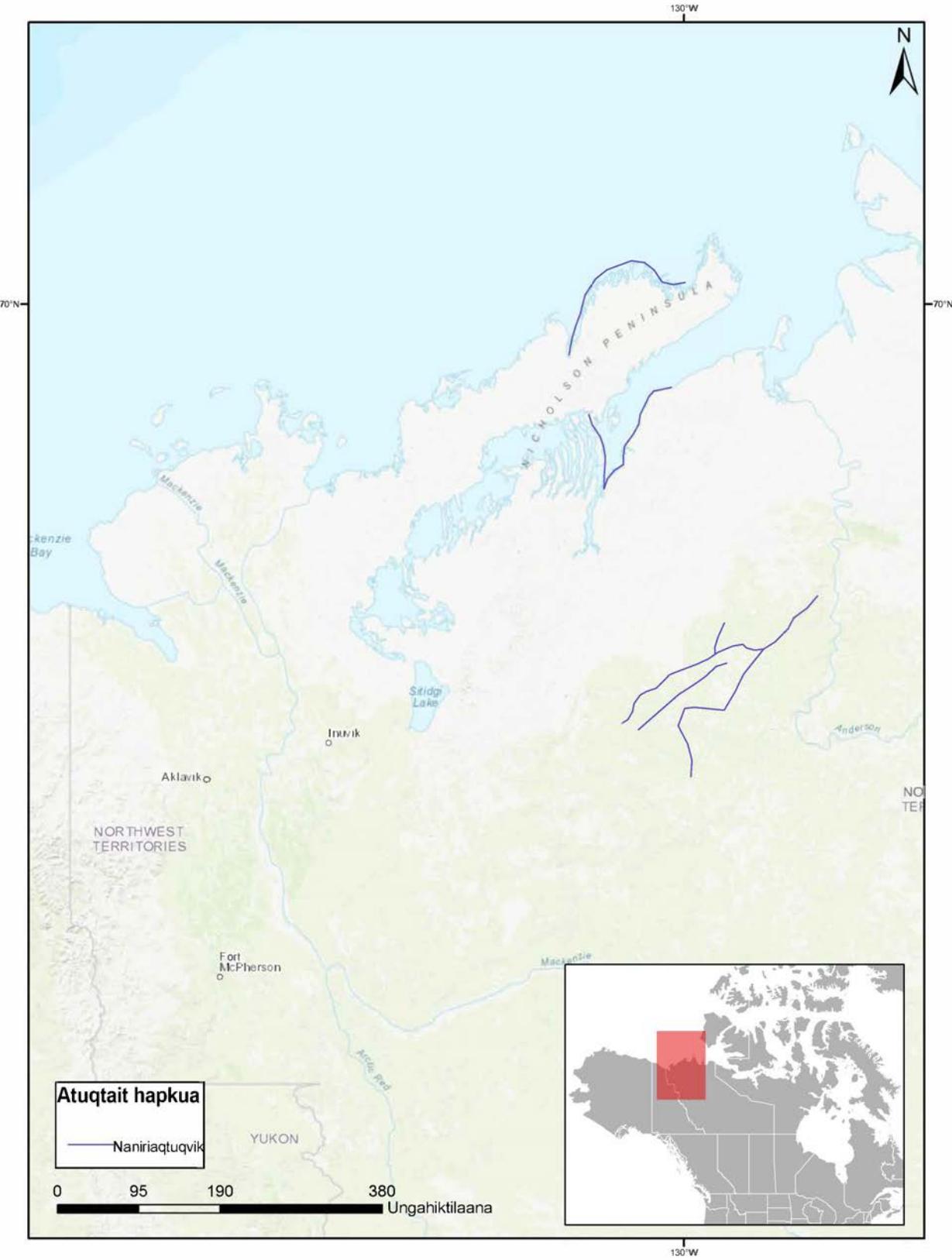

Takuyakhak 23. Nani ittut angutit hikuitkaanat

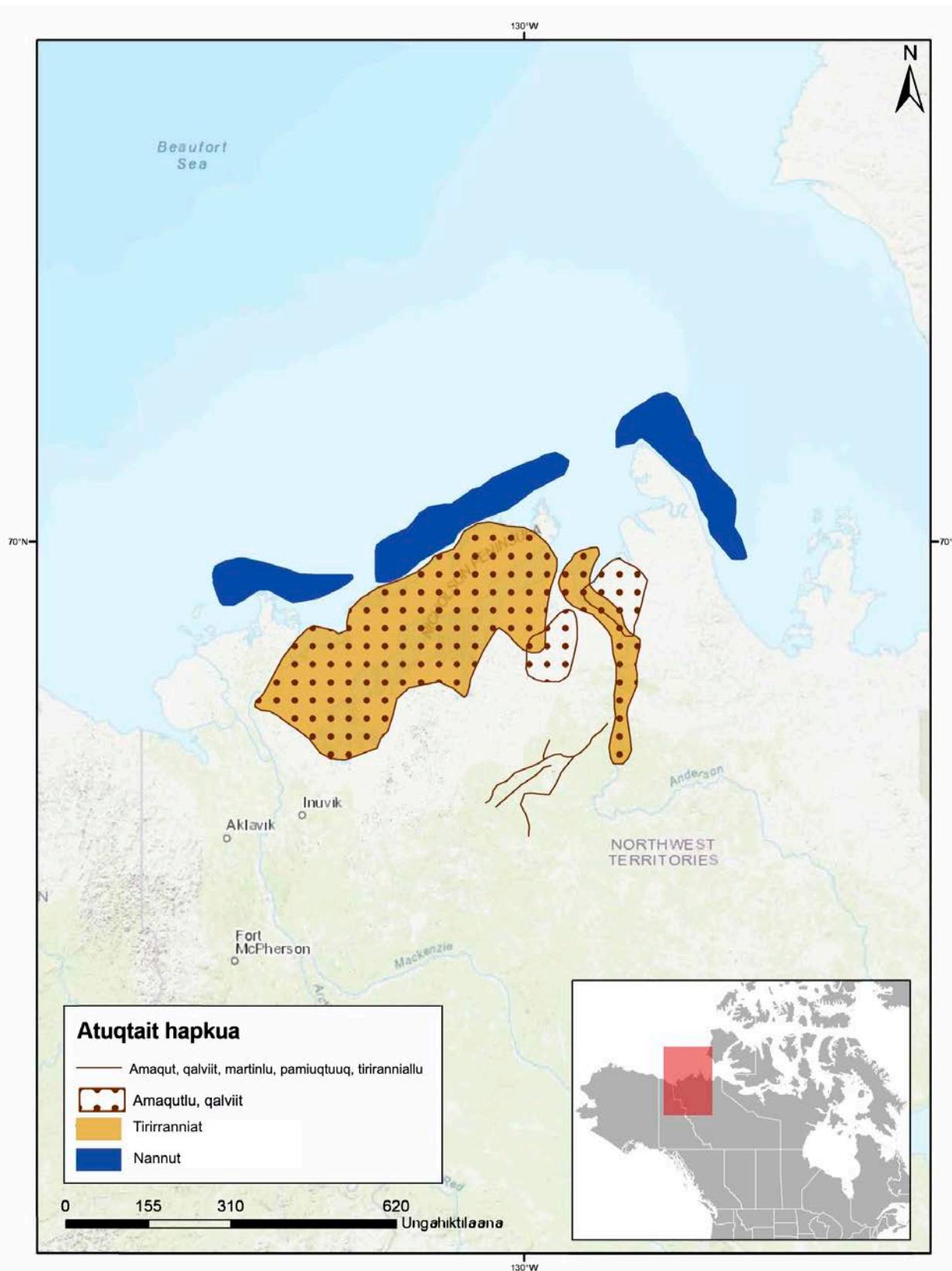

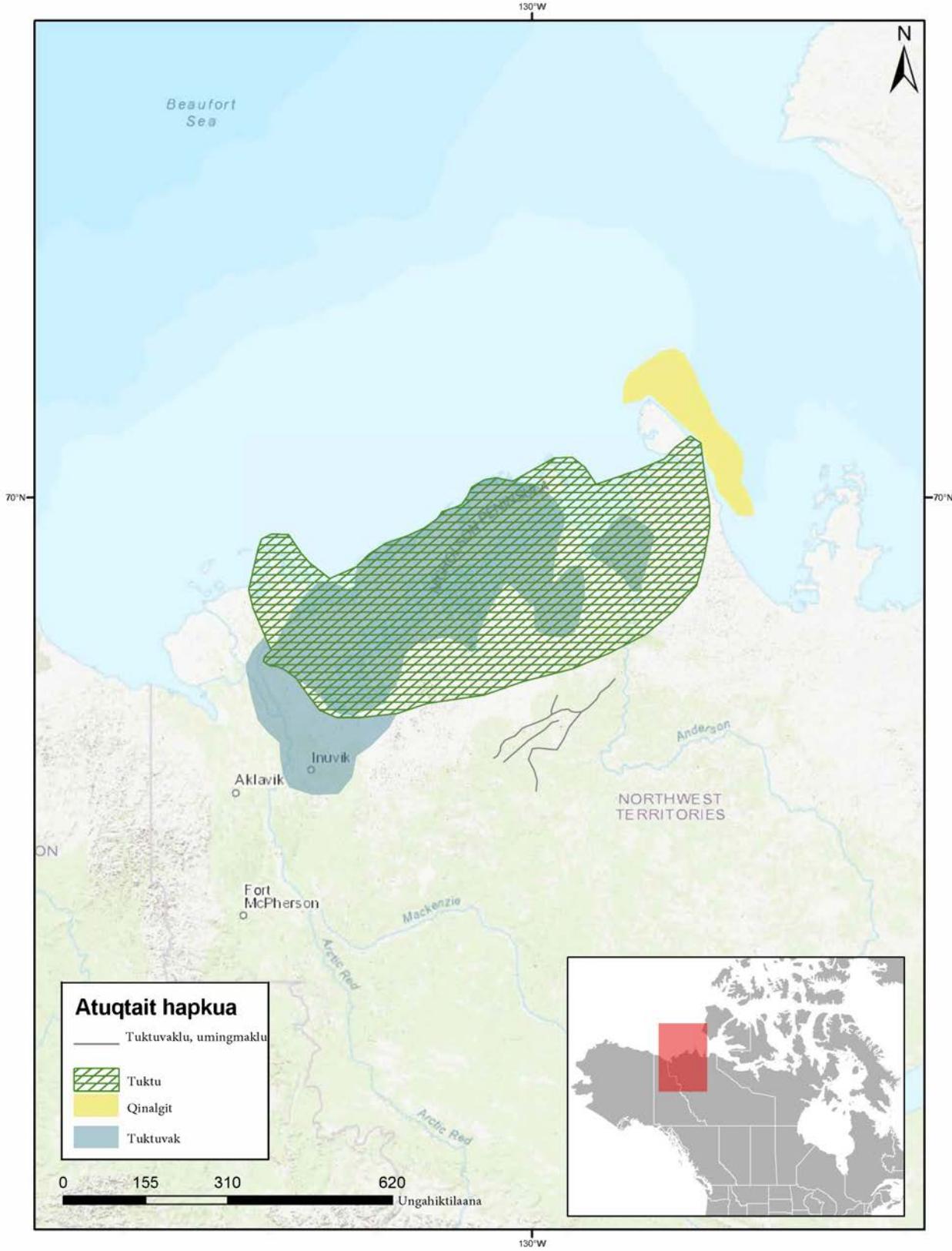

Takuyakhak 25. Nani ittut Inuit hulilukaakviit hikuliraanat hikugaanatlu

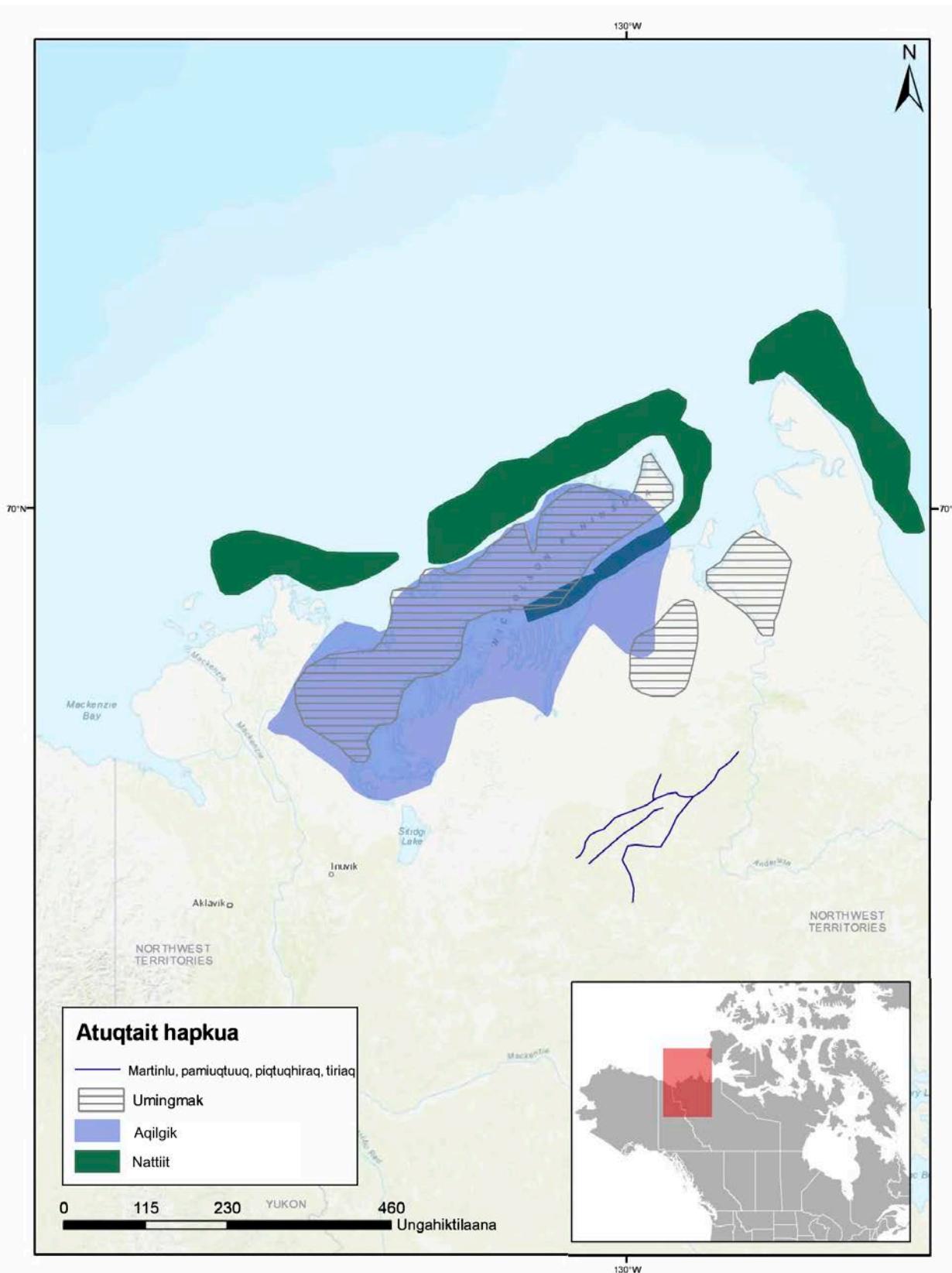

Takuyakhak 26. Nani ittut Inuit hulilukaakviit hikuliraanat hikugaanatlu

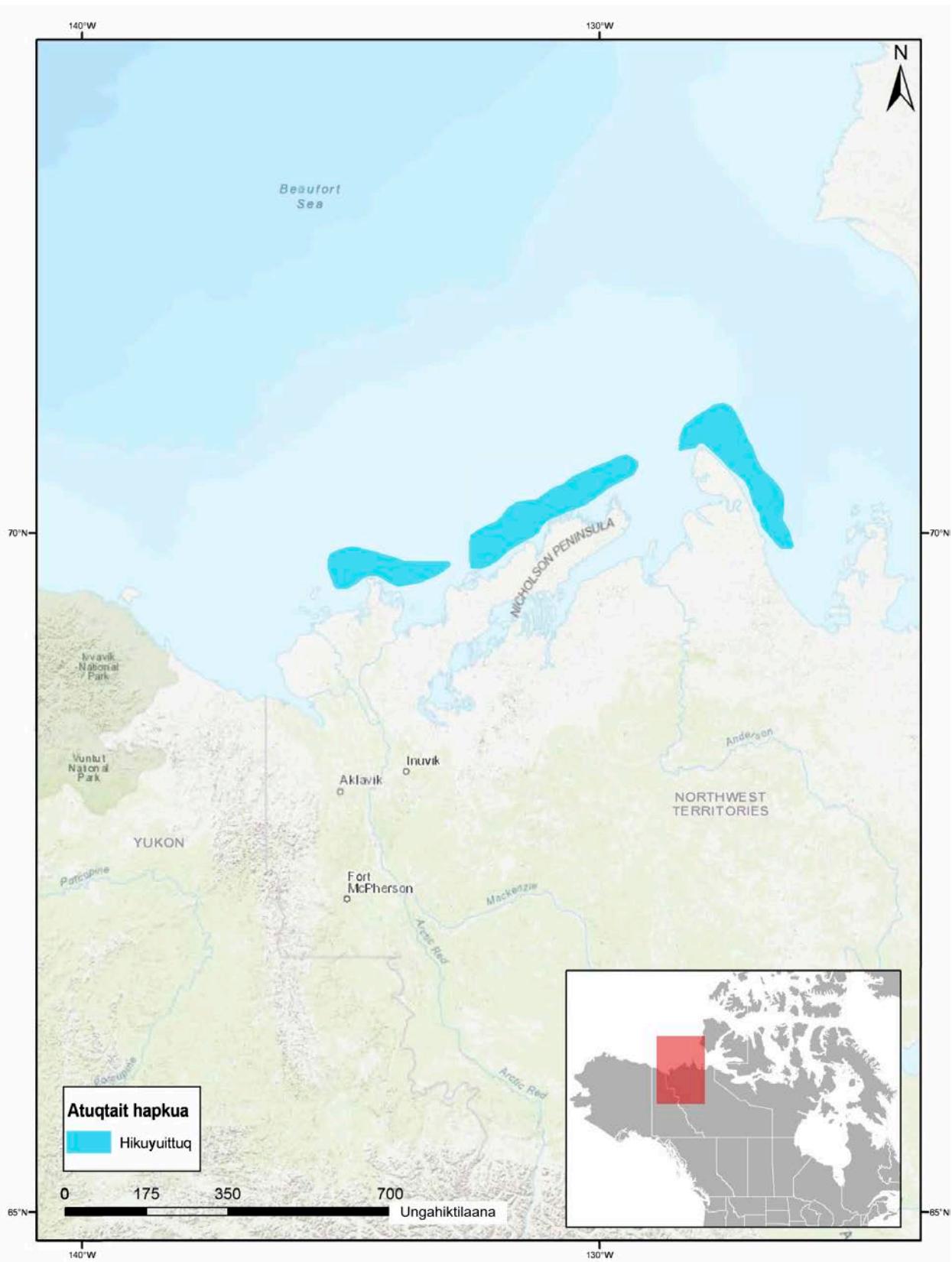

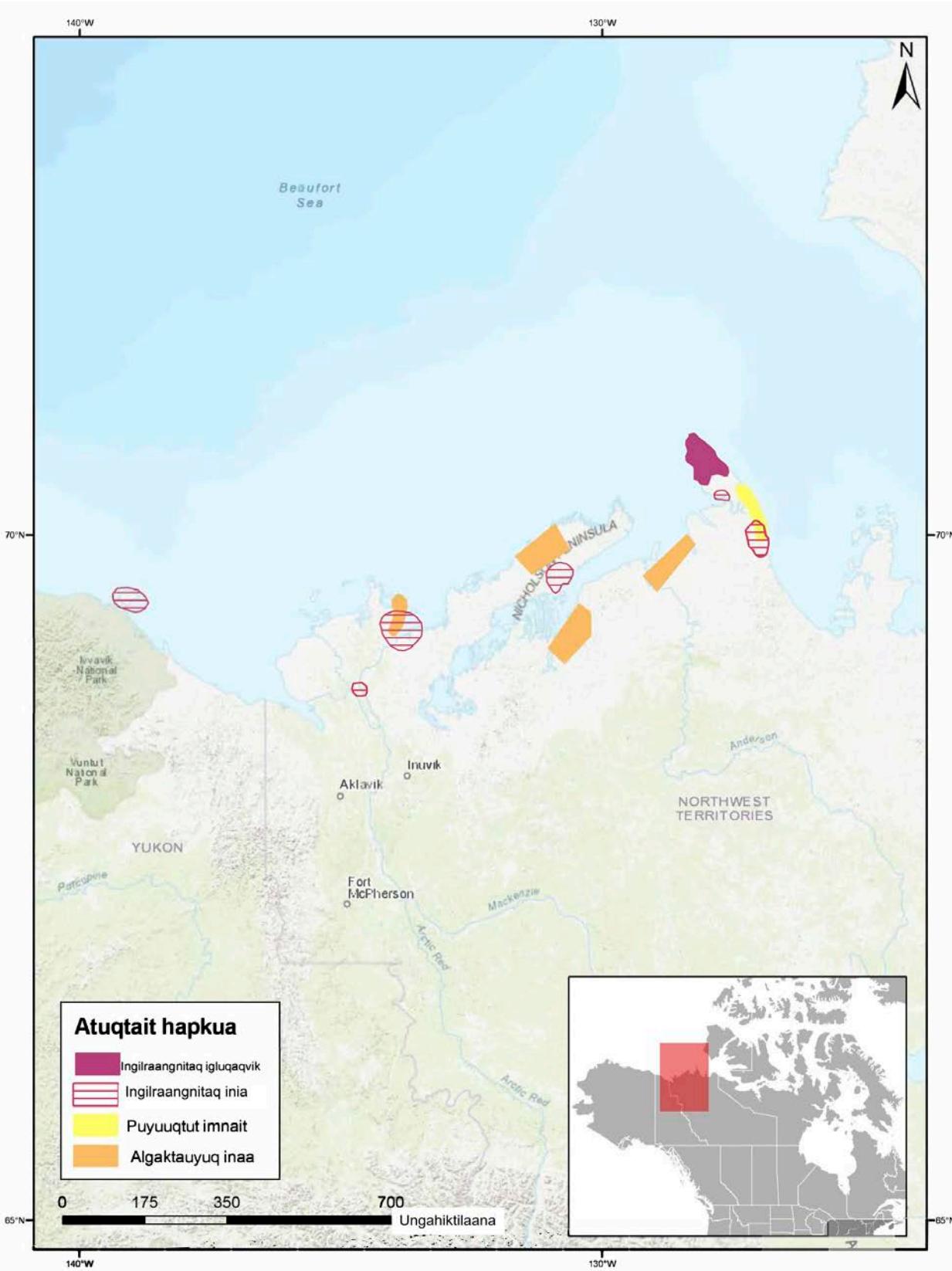
Takuyakhak 28. Nani ittut angutit hikuliraanat hikugaanatlu

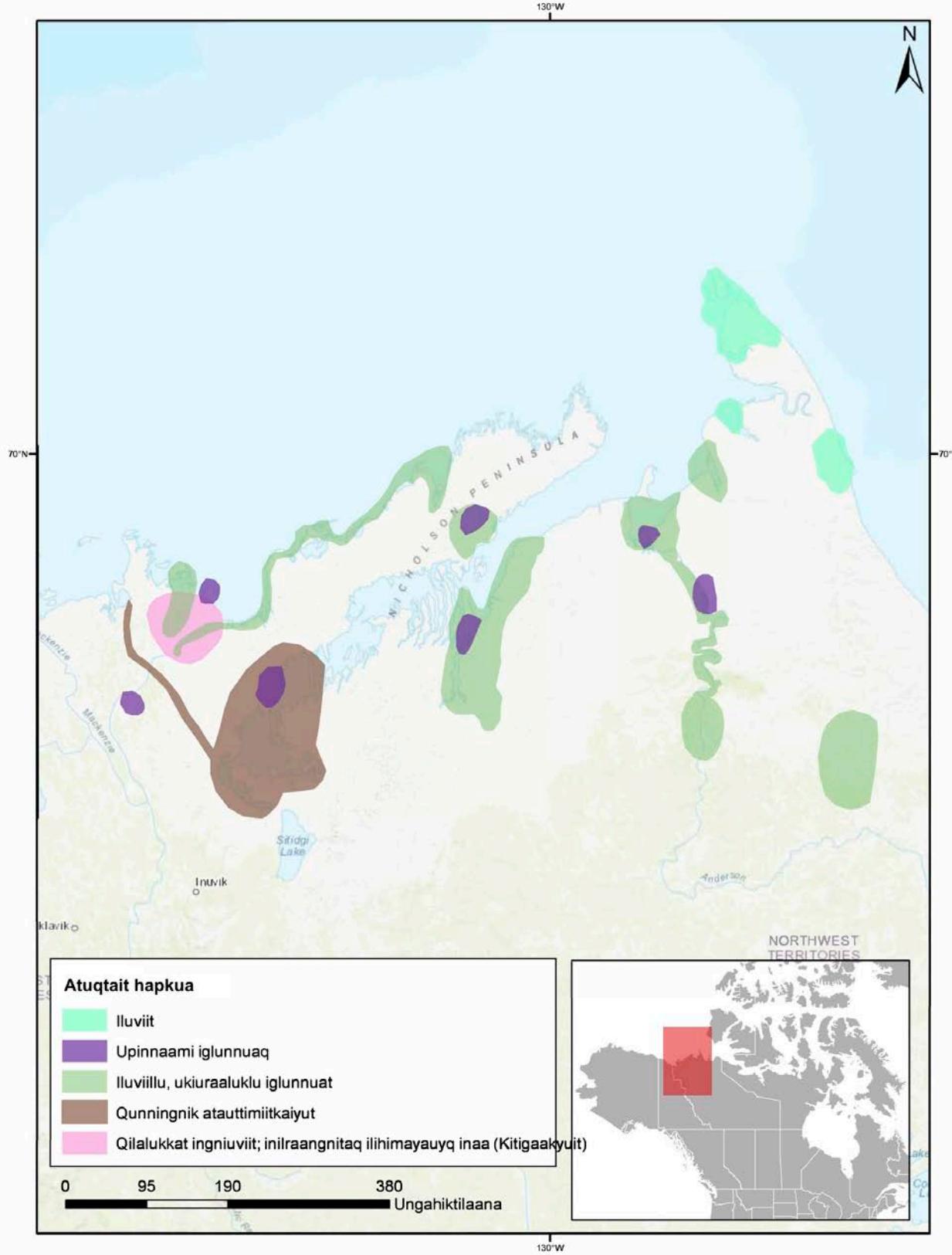

Takuyakhak 29. Nani ittut angutit hikuliraanat hikugaanatlu

Takuyakhak 30. Nani ittut viniuraaninnaqtuq hikuliraanatlu hikugaanatlu

Takuyakhak 32. Nani ittut qangaraaluk ptquhiitigut iniit ukiuraaluk

QAYANGNANGNIARUNAHIFYUT UMIANIN AULAYUNIT

Umiat aulayut atuqtut qayangnaittumik umiat aulaviani apqutaani nakuungitniaqtuq inainni angutinilu inungnilu (**Naunaitkutaa 1**). Pitquayauyuugaluat hapkua taimailitpan (**Naunaitkutaa 2**).

Naunaitkutaa 1. Qayangnangniarunaqhiyun umiani aturumikku qayangnaittumik umiakuungnik aulaviani nayuqpagainni angutinilu Inungnilu

QAYANGNANGNIARUNAQQT UMIANI	QANGA TAIMAILINNIAQQA
Imaq halumaitpat imaalunniin kuviyuqaqpan, ihuitukkut pikpat mihingnangniacqtuq! Inuit inuuhiillu niqigivaktatiklu aktuumanaiqtut. Angutit tuqraqlutik imaalunniit halumaiklutik. Inuit angutit aulayut tahamani niqigilliakpagait. Niqiqhautait ikikliniaqtut immaaluunniit nigilugit halumaihimayut angutit. Angutit ukiuktaqtumi mihigittaqtut ihuitfunk. Qaninaani Tuktuyaqtuup tahamna inungukvivagait apqutigiblugu uumayut tahapkuat tinggaat imangmiutat, iqaluillu, qilalukkallu.	Ukiuraaluk
Anurikyat hiuraqangniit aallanguktipagait taimaa qainnalu umiallu tuktilaqvaktun. Innarumik umiat kuviyuqangniaqtut. Upalingnaiyautinik piqangittuq Tuktuyaqtuup. Nuna tahamna piqangittuq annangniarutikhanik taimaaluu namut Inuit amgaitut iliniaqatigit upalunaingnahuapata taimaa.	Auyaq
2.2 million litresnik ukhuyuamik pihimayuq Tuktuyaqtuumi talvunautihimayut puptayutigut kaliini taimaaluu talvungautihimayut B-trainkut Inuuvingmit. Ilanganni ukiuni 50 million litresnik uhiiyaqpaktut ahinungaqtibluguuk ukhuyuqhiuqtuni havaktut. 11 million litresnik ukhuyuamik taimaaluu gassiliinik akyaktauvaktut Tuktuyaqtuup uqqaunanan tariunanullu akyautinut uhuyunut. Kuviyuqaqqan angiyumik taimaatut nunahimayut tahamani hannahimangittut.	Ukiuraaluk
Iqakuuraanata imangmut halumaittunik tariumun uquanulluunniin ihumaalungnaqtuq. Tahamaningmiutaungittut imangmungaqpaktut, tahapkuallu uumayut takunnayuitut, angutibtingnut nakuungittut inainullu ilihimangitapingnik nauyuqangniaqtuq.	Ukiuraaluk
Takuuqattaqlugin uhiit naquhimattiangittut umiani imaalunniin iqqakuukpapkata umiat, taimaaluu akhurutigiyakhait piyumatik. Taimaa iqakuutlu uhiitlu katakhimayut tivyauvaktut hinaanut.	Auyaq
Immap ataanit nivyaaqtut aktuumayut angutinun imangmiutanut. Qilalukkut ahikkuukiinnanqniarait apqutimingnit – tahamanilu Hendrickson Islandmi Inuit anguniaqtillugit. Pulaaqtaqtunik akyaqtullu umiallu mikiyut ahinnungaqtinnaqtaqtai qilalukkut, taimaa qilalukkut apqutigivaktaat apquhaaqvialu tatqiqhiutaani aalanguklugu. Umiaqainnaliqqallu aulayut qilalukkut tahapkuallu tinggaat ulagaanata aulaviit aktuumaniaqtut tahapkuallu okhait hitimingnungsayut.	Auyaq
Tuktullu umingmaillu nuravaktut qaninaani Baillie Island aktuumaniaqtut umianit aulayunit. Umiallu mikiyut aqtiit pulaarumagumik tahamunga ihuittuq angutini. Umiayuallu pulaaqtaqtut tahapkuununa ininut upaktaililugit.	Auyaq
Hikumik ahiruiyut aktuumaniaqtuq akhut nannuni' niqainni imaa inman nanut nattiqtuyuktut nattiiittauq hikumi ikliqaqhatik. Taimaa aktuumaniaqtuq nanuni niginiaqtuni, Inuittauq kiinnauyalirutigivakhugit.	Ukiuk

Naunaikutaa 1 (ilanga). Qayangnangniarunaqhiyun umiani aturumikku qayangnaittumik umiakuungnik aulaviani nayuqpagainni angutinilu Inungnilu

QAYANGNANGNIARUNAQQTUQ UMIANI	QANGA TAIMAILINNIAQQA
Hikulu qiqittiangitkumi ahiruqtaugumi. Hiku haatqiyaq qayangnangniaqtuq aullaani. Hikuttiakhimaingniit ukiahami aallakkuktinniarrait Inuit anguniavitik upaugumigit. Anguniaqtut akiliklugit gassiliikhannik hikuiyaqtaukpat kihimi naamangittuq aulavilluanga atungitmagu i.e., tuktumik takugumi kihimi anguniaqtuq kaivilugu qayangnangniapigumi tuktu tammangniaqtuq.	Ukiahak
Halummahitiqangittuq kuviyuqqaqt hiku ahiruqtauliqqat umiat uhuyut uhuyaunik akyaqtillogit. Hannaihimayukhaugaluat halummahitikhanik (imaittunik kalitpaktait imaittumik halummahitinik uhigumi) piqaqtukhaugaluat.	Ukiuraaluk
Pulaaqtaqtut niuviqpaktut hanauyaniklu, mikhaniklu hunavalukniklu, niuvikhutik nakuuyuq tahamani tunihiyumayuni. Qunniatittiyut hannaihimayukhat (unnipkaangnikkut numingnikkullu). Tahapkuat taimaitut pinguangniit angiklipkangniaraluaqqait.	Auyaq
Umiaqyat, pulaaqtaqtullu, qainatlu ikayuktut, mikiyut umiannuat hanguyut ihumaalungnaqtut: <ul style="list-style-type: none"> • Pulaaqtut tangmaaqpalirumik humiliqaa, 100ftnik ittaaramik hinaanin. Taimaa Inuit hinaaniitpautait, hulilukaaviiit atuqtaulutik nunaat; • Pulaaqtut iqakunik qimaininnangniaqtut, tigulutikluunniin ajiliulugitluunniit iluviit, taimaalu Inuit hulilukaaktut tautuktauyumangittut pilugit nakuungittukut; • Pulaaqtut kangikhimangitkumik inuit piqahiinik, ahikkut nakuungittumik tuhaapkainiaqtut takuyamingnik. Imaa, pulaaqtut ihumaniaqtut nakuungittuq qinmiit qilikhimayut hilami qaayungnangmi ukiuraaluk, kihimi uvaptingni qinmit qaayungnangmiiyuktut; taimadlu • Umiat Pulaaqtautit imaqarumagumikluunniit, uhuyuaqarumagumikluunniit halumaittunikluunniit immanik, anakunikluunniit, iqqakuunikluunniit mihingnangniaqtuq inillaanit tahapkuat atuqpaktatik nunamingni aulapkaiviani ubluq tamaan inuhingmingni. 	Auyaq

Naunaikutaa 2. Piaykhagaluaniit Umiani Maliktakhainni

PIYAKHAGALUANIT UMIANI MALIKTAKHAINNI

Tariungmiutat angutit, tahapkualu nannut, hanguyumayamingni hanguyukhaugaluat. Umiat nutqaqtaharinggitait tariup angutit ahikkuktukhauyt umiat.

Angunniaqtullu, naniriaqtuqtullu tahapkualu nanihinahuaqtut havaqatigiiktukhaugaluat maligakhainnik umiat tariungmiutanik apquhaaqtaililugit.

Tunilugit upalungaiyutikhainnik ayuihautilugitlu atugakhainnik Tuktuuyaqtuumiunun.

Maliquttialugitlu akhut piliqqata ukhilihiliqqata tahapkuat DFOkut ittukhaugaluat malliktittayukhat nunallaani.

Kuviqungitlugitlu immanik halumaittunik.

Tulavikhainniklu atugakhainniklu ihuarutuikhainnik nunamungagiammingni amigaikpaliangmata umiat aulayut.

Naniittaakhait umiat hiniraqtut kituuyaakhaillu uqaqtukhaugaluat Tuktuuyaqtuuup Anguhiqiyiinut tahapkununalu Tuktuuyaqtuuup Community corpkunnut tahapkununalu Hamletkunnut. Naunaikhimalugit umiat tamaita Automatic Identification System (AIS) qaqqtut taimaalu kitut ilihimayayut kitkullu inmikkut namminiqaqtut. Angutinik munahiyut umiangmiitpaklutik. Nunallaani piqaqtukhak munahiyunik aktuumangmata umiat hulilukadktut tahanndlu ukhilihilaanda halumaittuniklu imangnik iqakuuraanata, qaffitlu umiat apquhaaqqtut, umiallu aulayut apqutiginahuaqtait. Hapkuat nunallaat ilihimayakhait, taimaatullu ilauyt, Nunam Mikhaagut Havaktut (ENR), DFOkut, Tuktuuyaqtuuup Community Corpku (TCC), Tuktuuyaqtuuup Anguhiqiyiit (THTC), Hamletkullu tahapkualu Nunaliqiyiit (ILA).

Takuutqiqlugu qanuq titiraqhimanngamaan hilaqyuapta immap aulavia, taimaa Inuivialuit nakuuyukkut aulapkangniaqtaat nunaktiklu kitkulut ilihimayumagamik talvungaktaaqqtut. Nunamik Munahiyut aulayukhaugaluat tautuklutik kitkut tangmaaqtaaqqtut qanuqlu nunamut pivangmanata. Taimaatullu tikitkaanamik nunallaanut tangmaarahuat uqaqtukhauyt HTCKunnut, TCCkunnut, Hamletkunnut tahapkununalu ILAkunnut hulinahuangniammingnik.

Titraqlugit tamaita anguniangnium mikhaagut tahapkunuuna titiraqpaktut Inuit anguyainnik nunalaani, taimaa ihuitukkut piyuqaqqat nauniaktuhat. Ukhuyuamik kuviyuqaqqat, taimaatut Inuit pilutik aikahamingnik ihuitukkut nunakput pingmat taimaalut angutinullu. Tutqumavikhaqaqlutiklu kiinauyanik ihuitukkut pikpata aikhaanik ihuinaagut.

Naunaitkutaa 2 (ilanga). Piyakhagaluanit Umiani Maliktakhainni

PIYAKHAGALUANIT UMIANI MALIKTAKHAINNI

Akhut umianit pulaaqtaqtut, pulaaqtunik hangnubkaiyut tahapkualu aullauyaqtut angutinik upaktaililugit iluviqangniit, ingilraangniqangniit tahanmalu Baillie Island. Maligakhainnik aulapkaiyuni umiakkullu pulaaqtaqtuni hannahimayukhaugaluqaq (e.g., 15nukpata avatqulluguluunniit nayuqtauyukhat munahiyumik angutinikluunniit munaqhiyumik).

Igluliuktukhaugaluat hanauyatigutlu titirauyaqtigutlu mikhuqtunutlu, tautugakhainnik takuyakhainnik taimaalu hulilukaakvikhainnik (e.g., pitquhiqaqvinggaqkut, tukkavingmik, tulakiiniklu) taimaa Inuit quviahuutigilugit tuniqattangnik pivaliaraanata uminillu pualaqtaqtunilu.

Naunaiyaqhimayukhaugaluat hivuliuluni Tuktuuyaqtuup hinait, aulaviilu immaq NTCLkullu apqutaat taimaalu ukiuk tammat takuuklugu anukhiyauraanat aallangukpangmata hiuraqangniit.

Umianik aulapkaiyut ilihimapkaiyukhat HTCKunnut hikumik ahiruilingaanamik taimaa anguniaqtut ilihimapkarianinnik hivuani.

Piqaqtukhaugaluat upalungautikhainnik hannahimalutik umiani tamainni.

NUNUMMAA

Umiat amigaikpallianinnaqtut Canadap ukiuktaqtumi tariunani.¹ Tahamanilu tahamna Northwest Passage ilitturiyaulingman hilaqyuamin, tahamuna qulvaniittunit munahiyuni, takuyumayut pulaaqtaqtut aulapkaiyullu, taimalu kiinauyaqtuqyuangnainman apqut tahamna. Tukuyuyaqtuuq Inuvialuit Hamletna, 965nik inuqaqtuq, tahamani hinaani ittuq ukiuktaqtum tariunani. Tuktuyaqtuumiut anguniaqtamingnik niqiqakpaktut, aullaayukhutik nunamingni, pitquhingmingnik anguniahutik iqalukhiuhutik niqihamingnik pibluti. ² Ukiuni qaffini aalanut nunallaanut Inuvialuit nunaani tautuktaugaanat, Tutuuyaqtuuq mihigimayuq amigaitqiyaniq umianik uitktaqtunik.¹ Umiat aulaviit tautuktatqiayuyut Inungnit tahamani anguniangnikkullu hulilukaaviiq tahamanilluaq inmata umiat aulaviini umiallu utiqaqtut amigaikyuumiblutik. Tahamna tariup niriyutait Marine Protected Areas (MPA) tahamani ittuq. Tahamna ilihimayuugaluaq Tariup niriyutait MPA kanikhijutaa pimattiaqlugu munarilugu umayutait MPAnani nauvallaquiaqblugit nakuuyukkun amigaiqbllugit qilalukkut. Tahamna ini piuqyuaqtuq Beaufort Seap qilaulgainni aulavaktut Mackenzie-Estuarynanut auyami tatqiqhiutainni. Qilalukkut tahapkuat tahamunga qaivaktut niginiahutik, qilalugaqaaliraanamiklu, aminiliraanamiklu nutaanik, atautimiitutiklu, taimalu nakatqiqhutiklu (i.e., uquuqutikhamingniklu pibluti). Tahamna tarium

niriyutait MPA taimaa atuqhimaat Inuvialuinni piuqpiaqtuq pitquhingmingni inuuniarutainnilu takummani. Tahamna MPA munariyait anguniarutait pitquhiit akunnani ittuq Inuvialuit piqihuini nunallaani Aklaavikmilu, Inuvikmilu, tahamanilu Tuktuyaqtuumi.³ Taimaa nunahimayut ihumaalutigivaktaat umiat aulayut takunnaqmata uumayunillu, nunaanilu, tamaalu Inuillu inuuhiinni, tautuktatik Tuktuyaqtuumiut, tamaitalu nunallaat, tahamna ihmagiayayukhak hivumuunahualiqqatlu, maligakhaliulikkatlu qayangnaittukkut aulaviani umiat apqutaani. Qanurulitpat umiani ihuitukkut nakuungitniaqtuq, taimaikhaangniaqtuq ihuahiliimaikluni umayuni nunami piqhiinilu aktuumaqyauqtuq. Atauttimungaklugit naninahuarutit Inuillu qayimayait ikayutauniaqtut havautikhainnik nakuuyukkut havautikhaat umiat aulaqblugit apqutainni.

¹ Dawson J., Pizzolato, L., Howell, S.E.L., Copland, L., & Johnston, M.E. 2018. Temporal and Spatial Patterns of Ship Traffic in the Canadian Arctic from 1990 to 2015. *Arctic* 71 (1):15-26. <https://doi.org/10.14430/arctic4698>.

² <http://www.tuktoyaktuk.ca>. Accessed May 15, 2018

³ Beaufort Sea Partnership Initiatives: Tarium Niriyutait Marine Protected Area 2018. <http://www.beaufortseapartnership.ca/initiatives/tarium-niryutait-marine-protected-area/>.

